

מסכת אבות פרק שלישי

ולא יבייש מעלות פרי: כד רבי אלעזר (בן) חסמא אומר קנין ופתחי נדה הן
הן טמי הלכות. תקופות וגימטריאות פרקראות לחכמה: רבי חנינא וכו'

פרק רביעי

א בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מפל אדם, שישאמר (תהלים קים) מפל מלמדו
השכלתי

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

פיצו לכל. ועתה התגלה אליך אמתת המשנה הזאת, כי האיש אשר לו שלש מדרגות מן
המעשה ובהים מן החכמה, הלא הוא כחומש שלם אשר קוראים בו בלבוז אלמלא כבוד
הלבוז, ואשר לו י"ג מדרגות מן החכמה וי' מן המעשה הוא כס"ת שלם שחסר או
נפסק אוח אחת שאין קורין בו מן הדין. וביאר זה מרע"ה בחוש (דברים כט) אחת רליתם
המופחים הגדולים ההם ולא נתן ה' לכם לב לדעת עד היום הזה, שהבאתי אתכם
במדבר ארבעים שנה וקבלו האזנים עיני האמונה. כי זהו מה שרואה השי"ת מצריותו.
ונאה זה מאלו לדרוש בפרשה ההיא כי ההקדמה הזאת מפתח ומבוא אליה:

בד ר' אלעזר חסמא אומר קנים. סמך זה המאמר לכאן לפי שבנה על יסוד המשניות
העליונות אס אין דרך ארץ אין תורה, כמו שפירשתי, כי המעשים הגופניים נושא
לתורה, ובמשנה הב' גם כן ביאר כי המעשה עיקר, בא עתה ר' אלעזר וביאר כי כל
שהיה המצוה יותר גופנית הביא יותר שלמות, וכמו שביארה התורה אחר פרשת העריות
(ויקרא יט) קדושים יהיו כי קדוש אני, קראנו קדושים בהפריש עלינו מן העריות,
ואין בכל הזהרות התורה שהאדם יהיה נוטה בעצמו אליהם כזאת, ולו"א קנים ופתחי
גדל הן הן גופי הלכות וכאלו הן עקרי התורה. אמנם תקופות וגימטריאות שהם
גופי העיון הם הכנות להכנות המעשה שהיא החכמה, אפי' קנין קני יולדת וזבין וזבות
שים זהם כמה הלכות במסכת קנין, ופתחי נדה שהזדה וסתה וזריכה לשמור עד שתחזור
לפתחה, ומתי תהיה ספק זנה ואין קרובה נאכל, ומתי תהיה (ספק) ודאי זנה וקרובה
נאכל. ואלו הן גופי הלכות שכלם הלכה למשה מסיני: תקופות, חכמת הסנוסה ויבדרי
העבור והקבועים והתקופות. כך כתבו המפרשים ז"ל:

ב ד א בן זומא אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם וכו' ❀. יש מי שכתב כי היודע כל
החכמות אס אינו אוהב החכמה אינו חכם, לפי שמתוך כך יתראל מלמוד וישכת
בכל יום מה שלמד, אך האוהב החכמה ומהאויב אליה אע"פ שלא למד כלום נקרא
חכם, כי מהשבתו אותה יבייגה. ואפשר להמתיק העעס הזה ולומר כי זה דומה למ"ש כי
במצוה אחת לבדה יזכו לעולם הבא, ובמקום אחר אמרו כי המקיים כל המצוות זולת
אחת קים ליה בצרור: וכשר דבר כי מי שקיים בנפשו לקיים כל המצוות ולא קיים אלא
אחת הרי דבק במחשבתו בכל התורה כולה. וזה המעט יספיק לו עם המחשבה הטובה.
אבל מי שאמרו המקיים כל התורה זולתי דבר אחד אינו דבק בתורה, כי התורה כולה
אחת היא ואינה מתחלקת. כן היודע מעט ממנה ומחשבתו דבקה בטולה הרי הוא שלם
מלד מחשבתו, וכל מי שיודע שטור גדול ממנה ופירש ממנה קים ליה בצרור, כי
התורה ארוכה מאדן מדה ואין לה סוף, וזה עס קן לה. ואפשר שזה משה להבין
משנת כל שחכמתו מרובה ממעשיו דקים ליה בצרור דכתיב צרור האיש אשר יצטת,
זהענין כי אלו החכמים אינם עובדים להש"י אלא עובדים עלמס. וכבר אפשר שיובן אומרו
(משלי יד) מדרכיו ישבע סוג לב ומעליו איש טוב, הסווגים מאחרי ה' הם בלב
[מסכת אבות] 6

פרק בידוש פהרב תחזיר ר' יוסף יעב"ץ ד"ר רב

89

ובמעשה, אמנם נכוג הלכ הוא נסוג בלב ולא במעשיו, והסימן נהבדו כי אינו עושה כמנהג אלא ללא ידי חובתו למחאה האנשים, ולזה לא ידקק בכוונה ישרה לא בתפליין ולא בליאת, כוף דבר כל מלתו מלות אנשים מלומדים לא מלות האל מלומדי, בעבע הסרגל לא בבחינה שלמה. ולזה כיון (יסר לרבע וישמאלך) (משלי ס) [אל תוכח לך פן ישמאלך וגו'], אתממה הכולך בדרך ועשה וסורכו חבירו הישאחו, הלא ברכות יעשה עורה, אלא ודאי אין כרע עובד האל כי אם אנשים. אמנם החכם העובד אלהיו יאבד מיישרו, כי זהו הנכסף אללו. וז"ל מדרכיו יבצע סוג לב, שיתפייס בכל מה שיגשה, ואמנם איש עוב לא יבצע מדרכיו רק מדרכי האיש אשר עליו, הטוב ממנו בחכמה ובמעשה תגדל בעיניו חכמתו ומעשאו. לא כן החכמה עלתו ומעשיו : הבה הפירוט שפירושו באיזהו חכם אינו נכון, שזה גדר התלמיד ולא גדר החכם, ועוד בשילמד מעלתו או מולתו היה די ולמה ילעךך ללמוד מכל אדם, ועוד אין ראוי לתלמיד ללמוד מכל אדם, כי להם סברות מתחלפות ויתבלבל עיונו. וקודם שאכתוב לך הנראה לי בכונת הנגא, אעריך על מה שהוקשה עוד בזה המסנה למען אעמידך על מה שיוירוני מן השמים. אמר עוב ארך אפים מגבור, נראה שמביא הפך סברתו, כי הגבור אינו הכובש את ילרו אבל הוא טוב ממנו, והוא אומר שאין גבור אלא הכובש את ילרו, ואילו היה אומר עוב הכובש את ילרו מהגבור היה לודק. ועוד איזהו עשיר השמח בחלקו, לריך להצבר כי זו מדה טובה היא באמת, אבל לא יתחייב ממנה סיוחו עשיר, ואדרבה הוא לפי עבדו של עולם, ועוד הראיה שהביא איינה מהענין כלל, כי אפשר הוא לאכול מן יגיע כפיו והוא עני גם שלא ישמח בחלקו, וכבר כתב ר"י ז"ל שאיננה ראיה. ועוד למה הולך לעשות דרשה מאומרו אשריך ועוב לך, כי אע"פ שהדרשה אמת אבל אינה ממה שהוא דררכו. ועוד אמר איזהו מכובד המכבד את הבריות, הרבה מכבדים יש בשוק ואינם מכובדים מפני כך, כי גדר המכובד שיכבדוהו אחרים לא שיכבד הוא, וגם הראיה שהביא לריכה לידון, כי זה הפסוק מדבר בהש"ת, ומי שכתב ממנו ראיה מקל וחומר ומה אם הש"ת שהכל יראו לכבדו מכבדו מכבדו אלו לא כל שכן, ק"ו פריכה הוא, כי הש"ת אינו מקפח די אבל האנשים אינם כן, ועוד מה בא ללמדנו המכבד שמכבדים אותו, זיל חזי בשוק הוא. ועוד יש לרקדק אומרו מכובד :

ועתה אפרש. דע כי ההפך אשר בינינו הנחיי מאמיני החדוש למאמיני הקדמות, הוא ששנים כל פעולותיו מול עבודת הש"ת וכיוון בכלן כוונה אחת לבדה והיא פשיית רלוט, ובזה נקיים פנת החדוש, כי כל מה צבראו הש"ת לא צבראו אלא לכבודו, וכל מעלה אשר נשתמש ממנה לרד עבודת הש"ת סופה להקיים ותחיה את בעליה, והם ח"ו נעשה הספק, אותה המעלה כאפס ותובו, כי צבור פני מלך חיים והמתרחק מעבודתו מתקרב אל המות, כאומרו ברחקי ממך גותי בחיי ואם אדבק בך חיי במותי, ולזה כיון התגא באומרו אם אין חורה אין קאט, כי כיון שלא נמשך ממנו התכלית אשר בעבורו נברא הוי כעפרא בעלמא, כמו שמדרא מהכל אותם שלא דברו ד"ת על שלחם קיח נואם. ולז"ל בן זומא כי אלה הדי מעלות. אין ראוי להקרא מעלות אלא כשתמשו בעליהם מהם לרד עבודת הש"ת, די לתכלית זה בראם הש"ת, והעושה כן יתקיימו בו לעד, והפורע מוסר ומשתמש בהם להנאחו הוא ימות באין חכמה וגבורה ועושר וכבוד, וכיון שכן אין ראוי להשתבח באחד מהם כי העומד ליפסד כנפסד דמי. וזהו החכמה, המתבניין לשאלו דבר מה, יודע כי החכמה אללו להנאחו לבד והוא הכבוד, ולכן צראתו כי ירד מכבודו מעט בשאלה הויה ימנע ממנה, כי כיון שכל השתדלותו בה אינו אלא לכבודו, איך יתבניין קודם שיגיע אללו התועלת. אבל הלומד מכל אדם אפי' יהיה קטון ממנו בחכמה ובשנים ואלו יחוש אל כבודו. זה יעיד כי החכמה אללו

מסכת אבות פרק רביעי

הַשֵּׁבִילִי כִּי עֲדוּתְךָ שִׁיחָה לִּי : אֵיךְוָה גִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ . שְׁנַאֲמַר
(משלי טו) מִטֹּב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמִשָּׁל כָּרוּחוֹ מִלֵּבֵד עִיר : אֵיךְוָה עֲשִׂיר הַשְּׂמִיחַ
בְּחֻלְקוֹ . שְׁנַאֲמַר (תהלים קנב) יִגַּע כְּפִיךָ בִּי תֹאכַל אֶשְׁרִיךָ וְיִטּוֹב לְךָ . אֶשְׁרִיךָ בְּעוֹלָם
יְהִי וְיִטּוֹב לְךָ לְעוֹלָם הַבָּא : אֵיךְוָה מִקְבֵּד הַמִּקְבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת . שְׁנַאֲמַר (ש"א ב)

כי

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

אלו לחלית אהר נתנה חונן הדעת, כי הוא מאמין כי מפיו דעת החכמה ולא כמות
ובעולם שכלו קנאה, וזה נקרא מכיר את צוראו, ולזה אמר שלמה המלך ע"ה (משלי ג)
אם תבקשנה כבסף או תבין וגו', יאמר כי כשהבקשנה ככסף שאין מהנניש להרויח אותו
מכל אדם, אז תחונןך כך יראה ה', והיא חלית החכמה לא זולת. וכן הגבור הכובש
את יצרו ככובש אויבו, מכיר כי הגבורה לא היחה לו צעצע לצד כי אם מאת ה' היחה
לו, ולכן ישחמש ממנה לעבודתו ית'. אבל שאר הגבורים שלא התחונן בהם האור האלהי
נחלש הכה שלהם. ואולם עיני הראיה הוא כפי מה שאומר, ידוע כי בכל המדות ראוי
לאחוז הדי האמנעי אשר לא ישא תוספת וחסרון, וכיון שאמר הכתוב (שם טו) טוב
ארך אפים מגבור, ואלו הן תחת מין אחד, כי זה כובש את יצרו וזה אויבו, נראה כי
הגבור הנאמר ע"ד האמת הזורק הוא הכובש את יצרו, והנקרא גבור צפי האנשים
עדיין לא הגיע אל הנקודה אשר היא הדי האמנעי, כי הגבורה הגופנית הכנה ודרך
לגבורה הזאת השכלית. והוא אלל מאמני החדוש כמו שהקדמתי, אמנם אלל מאמני
הקדמות הגבור האמתי הוא הכובש את אויבו. ומושל צרוחו שלא יכעוס כלל ולא יגיב
בחרפת העולם, הוא טוב מלוכד עיר, מסכים עם (משלי יט) וקפארתו עזור על פצע
כמו שאכתוב בס"ד. וכן העשיר אשר לא נשתמש מעשרו לתת לטוב לפני האלשים, לא
יחד אחריו כבודו ועשרו ומאומה לא ישא בידו מעמלו, כנאלא עשרו בטל מעתה, אבל
המשתדל להוליכו לפניו. כאומרנו (ישעיה נח) והלך לפניך לדרך, הוא העשיר האמתי, כי
מעלת העושר דבקה עמו והיא קיימת לעד והוא שמח בחלקו כל ימיו. ואתה הראית
לדעת כי המעלות אשר לא יתקיימו אין ראוי להקרא מעלות, כי כיון שסופן ליפסד מה
לי אם יפסדו עתה אם יפסדו למחר. והנה הערפה לא נאכרה אלא על שסופה למות
בדרך שנתה ולכן כאילו מתה עתה. ולזה אמר יגיע כפיך כי תאכל, הוא המבחהש
צעטרו בעו"ז ללרכו, ולהתקין הכשאר לפני ה' ביום ההוא הוא השבת הוא העולם
האמתי. ולזה דרש בן זומא זה הפסוק אשריך בעו"ז, ע"ד (דברים יד) עשר תעשר,
עשר בשביל שתעשר. וטוב לך לעו"ב, כי ממנו תאכל. וידמה שכוונו רז"ל בצרכות
(ת"ק ח) גדול הנהנה מיגיו יוחר מידה שמים שנאמר יגיע כפיך כי תאכל, והוא מן התימא
אם יובן כפשוטו, כי לא ימנע או הנהנה מיגיו ירא שמים או לא, אם הוא ירא
שמים פשיטא, ואם לא איך יתכן. אבל כוונו למש שאמרת, הנהנה מיגיו לעו"ב.
ורוזה לומר שעיקר השכר על מלות עשה. וכן הנכבד אשר יכבדוהו האנשים מפני
מעלתו אינו נכבד מפני כך, כי האנשים צעלי חלית ואיך יורישו למכובד מהם מעלה
גלחית, אבל אם הנכבד הזה ישחמש מכבודו לבריותיו ית' העשויות בללם ודמות, אז
ידבק בו האור האלהי ויתמיד כבודו לעד, כי השו"ת יכבדו תחת אשר כבד לבריותיו,
וכבוד השו"ת קיים לעד. ולזה קראו מכובד כי הוא נפעל מהכבוד, המיד לא יפרד
ממנו, כי לא ינוס ולא יישן מכבודו החופף עליו כל היום ושומרנו תמיד, מה שאין כן
הנכבד מהאנשים כי אינו פעול מהכבוד זולתי בעת הכבוד :

בבבל שלמדי השבילתי. ואיני מסתכל ממני אני למד אלא שאני משיח צדותיך, ואם
ישאל השואל מה אתה עושה, תהיה התשובה אני מדבר בד"ת. (משלי יד) בלב

84 פרק פירוש מדרב החסיד ר' יוסף עבין ז"ל רביעי

בין תנוח חכמה, שהוא כהרס הדרייני שנצלב היין בתוכו. ובקרב כסילים חודש, כי לא פעלה בהם החכמה וזה שדרכה לפעול, ולכן לא יקראו חכמים רק יודעי חכמה, ככלי זכוכית שלא יחסרו, כי לא הל עליהם שם היין כיון שלא בלעו, ולזה נהסר [ואמר] ובקרב ולא אמר ובלב, כי לא בזה בלבם רק בקרבם, ולזה אמרו ז"ל איסתורא בלגינא קיש קיש קריא, יפן לא נחה במקום הראוי לה שהוא הכיס, ולז"ל איזו חכם כו': (סא) ארץ אפים רב תבונה, כי כמו שימשול ברוחו לבלתי הוליא בפעל העולה עליו, כן ימשול בתחשבותיו לבלתי הוליאם בשפתיו עד שיחמיאם, ולכן יעמיק בהם עד שיולא ככסף לרוץ מזוקק שבשמים, אמנם (סב) קאר רוח מרים אולה, כי הוא אויל בכח, ובטודר נח מדוגו לא איזר אולתו, אבל בעלות חמתו באפו תעל לחנתו ותרום אולתו ותגלה רעתו המכוסה שפנימה חתומה באוליותיו, ולז"ל חכמי המוסר אל תצטנה בחבירך עד שתחסכו, ואין לך נסיון גדול בשעת המריבה, אמרו ז"ל (איוז טו) תולה ארץ על בלימה, אץ העולם מתקיים אלא על הבולם עלמו בשעת מריבה (חילין פ"ט). גם ירגן לפרש וקאר רוח מרים אולה, כי יותר ממה שחטאו לו הוא מתנקס, וכן פירושו מרים אולה המחפרו, שנתרגו הרבה על חרפת המחרק, והנה הוסיף בחרפתו. וזה ע"ד וכוסה קלון ערום, ולז"ל איזו גבור כו': (משלי יד) עטרת חכמים עשרם, כי הגדל חכמתם צעני הצדיות מלך עשרם אם ימליכוהו בעבודת השי"ת. אבל אולה כסילים אולה, עושר הכסילים שבת אולתם, כי שלותם תחזק סכלותם. וקרא עושר הכסילים אולה, כי אינו עושר כפי האמת כיון שלתכלית רע נהיה אבל הראוי לקראו אולה יפן כי הוא שבת אולה צעליו, כמו שהעושר בחכמים מעלה כי זו תרום חכמתם, ולז"ל איזו עשיר כו': (סא יט) בכל אדם האריך אפו ותפארתו עבוד על פשע. בני אדם נחלקים לג' כחות בדברי ריבונם, האחת דומים לבהמות שלא יסבלו כלל, כסוס כפרד שבהרגישם עקילת המחג יבטעו. הב' דומים למלאכים שכולם שכל, ואלו יאריכו אפם ויוכיחו את החוטא להם במחק לשונם מדוע ככה עשית. ולזה הוזהרו (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך. הג' דומים לבוראם, נושא עון ועובר על פשע, אינם חוששים לדברי המחרק כלל. על כן אמר שלמה המלך ע"ה, האדם המשתמש בכח השכל אשר בו נשתתף עם המלאכים, יאריך אפו, אמנם השלמות האמתי שממנו ידמה אל הבורא ית', שלא יחוש כלל ויטבור על פשע. ומה נאה זה הפירוש למה שאכתוב במשנת מאד מאד הוא שכל רוח. וכבר ר"י ז"ל בפסוק (סא יט) רק בזון יתן מלא ויהא המזכר למעלה, דרשע בזון ויתן מלא, לא יכלה זדונו ולא ימשול ברוחו. ופירושו לפירושו בזון לבבו יריב את רעהו ולא יאריך כלל. והוא בעם רק. אמנם המאריכים אפם, הנועלים ומתיעלים כדת מה לעשות, יורו כי בינה בקיר החימה ובחימה הם יושבים: ארבע מדות כבעם, רשעים גמורים דומים לפרד, שנאמר עליו נוטר איבה ומכיר מי שהזיקו חובר ומתנקס כאשר תמלא ידו, ועליהם נאמר (יחמיה ט) שלום את רעהו ידבר וגו' העל אלה לא אפקוד נאם ה'. דרשעים בלתי גמורים דומים לחמורים אשר בהרגישם הדרבן יקולו, ועליהם נאמר (משלי יט) אויל ביום יודע כעסו. לדיקים מאריכים אף ומוכיחים, ועליהם נאמר (ויקרא יט) הוכח תוכיח את עמיתך. לדיקים בלתי מרגישים, ועליהם נאמר (משלי יט) ותפארתו עבוד על פשע: והודיענו עוד בן זומא מה בין הטובות הנפשיות לטובות הגופניות, כי הטובות הגופניות, רבויים הפסדם, ומיעוטם שבהם, כמלא לתבשיל, וזה לומר כי הם הכנה לנפשיות שרבויים שבהם. ולז"ל כי החכם שלא ישמח בחלקו אלא לעולם יחלוס להכמה והוא נמא לה הוא החכם האמתי, אבל הגבור שבחו שלא יפעל מגבורתו להנקם מאויביו, והעשיר שלא ירדוף אחר העושר, והמכובד אחרי הכבוד, כי המטבד מהאנשים ולא יבדלם ירדוף אחרי הכבוד. כלל בן זומא בדבריו כוונת הלל פ"ח במשנת מרבה בשר כמו שפירשתי בה"ד. וכבר נבא הכניא לחשי דורו לפי שהיו מהפריי

פרק פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ זל רביעי בג 85

הכונה האלהית להכנות בתענוגי כגוף ולהסתפק במעט מן התורה, אמר (ישיב כג) **אכה בשון ובמחה וגו' והיה כזה יום מחר, והיה דבר ה' לו לאו קו לקו וגו' למצן ילכו ויבטלו אחר ויבטרו.** אמר שהיו סולקים אחר מהכונה האלהית. והיא מליצה נפלאה כי **הסילך אחר לא ילך בחדש מהלך חזי יום, וכן הם לא ישיגו תכלית בריאתם לא כולו ולא מקצתו: ואהשוב עוד שכונת בן זומא לומר כי אין לאדם להסתפח בדבר שמתקף עם הרבים, כי לא יתפאר אדם בצנדי משי אס ילכשו הכל כעבד כדומו, וממעט זה גזר המלך שלא ילכשו אנשי הכפר בגדי משי, ולכן אין ראוי שתתפאר החכם כי אס צמח שלא ימלא אחד מעיר כמותו, כי באלף אלפי אלפים לא תמלא חכם גדול (שילמד) ממנו, ולז"ל (משלי יד) בלב נבון תחנה חכמה, הוכיח הנבון בשם יהוד כי מעטו הדומים לו, אמנם הכסילים רבו, ואמר עוד (ש"ס) רוצה שמתה לחסר לב ואיש תבונה ישר לבת. ירצה האולה קלה להטיל לפי שהיא עשנית בלדס, ולז"ל (יהושע כד) לא הוכלו לעבוד את ה' כי האלים קדושים הוא. אמנם איש תבונה שהוא הפכו לא די שהוא יקר להמלא, כי גם אחר המלאו לא ימלא שלם, אלא שיש בו הכנה אל הטוב. כורס רוחק המלא שלמים. ולז"ל בן זומא שלא יתהלל המתהלל כי אס צמח שהוא יקר להמלא, וגם גבור שיכבד את ילדו בגבורתו ככה לנקים נקמתו, וכן הוב העשירים לא ישמרו בחלקם, ומי מן המכובדים יכבדו זולתם. ולמד זה הטעם מדברי הנביא באמר (ירמיה ס) אל יתהלל חכם וגו' כי אס בוצאת יתהלל וגו'. ולפי זה קלק התנא מדברי הנביא, ולא פליגי אלא שהנביא אמר מי ומי ולא חשם לבאר אלא מה שבו יוכל להסתכל, וחדש בן זומא, מדברי הנביא למדנו שיש הכס שתתפאר והוא המיוחד, וכן עשיר וכן גבור, והטעמימו "והתב הר"י ז"ל בפסוק (משלי כג) עשיר ורש נפגשו, לא הגיע העושר לעשיר בכחו ושכלו, ולא העווי לעני משפלות ידיו וחסרון שכלו, כי שניהם נפגשו שחד הגלגל ופגשם מקרה העושר והרים, י"ע"כ אין ראוי להסתכל ולהתפאר העשיר מן הרש. עושה כל ה' אל הטעם בנפשך לאמר כי אחרי שהעושר והרים פגשה מסכת הגלגל, כי לא גזר השי"ת על העושר והרים, לא בן הדבר כי עושה כל ה', ובידו למנוע הסבה ולהגיע הסבה, י"ע"כ לשון החסיד ז"ל. והוא מסכים מכל דל למה שפירשתי. ונעילת הטיפסה והעמידה לפני הקב"ה הוא שעבוד הגלגל למאמר בוראו, וכבר כתבתי בפרשת לך לך מאמר נפלא לר"ם בן יוחאי על אוק (ירמיה יח) קוץ וידרת בית היוצר, הלאמדו משם. והנביא ע"ס כיון לכל מה שאמרתי לא נפל דבר: (ש"ס) אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' כי אס בוצאת וגו', יש מי שכתב ואע"פ שאמר הנביא אל יתהלל, חלק בן זומא ואמר כי יש דל יוכל להסתכל החכם. ולפי דעתי אין לורך רי פירוש כי אס בוצאת כמו (ויקרא פי) בוצאת יבא אהרן, וזהו שדקדק אל יתהלל בחכמתו כשישתמש ממנה ללרבו, וכן הגבור, אלא בזה התנאי יוכל להסתכל כשיידי כל אחד מלד מעלתו כי אינו הוא שמתהים לו ומידי יהיה לו, כי אינו בראתי זה העולם ומנהיג אותו בכל עת וכל אשר אהה רואה לי הוא, והשתמש מאשר הגיע בחלקו אל עבודתו הוא יתהלל כי הוא עבד ואמן, אבל העושה בהפך איך יתהלל והשתמש אשר לו גולה היא בידו ועמיד ליהן עליה את הדון. גם יתכן לפרש כוון בחכמתו בגבורתו בעשרו, לשם הכבד המכר למענה, כה אמר ה', כי אלו המעלות שלי הם, כאומרו כי באלה הפלתי ואס ה', מסכים לתחלת מאמרו כה אמר ה', הוא אומרו כי אינו ה' עושה חסד מצ"ט ולדקדק בארץ. וזכר ג' דברים כנגד הג' מעלות. חסד כנגד החכמה, כי החסד האמתי שהש"י עושה עם ברייתיו הוא הניחה הדעת לעבודתו ית', כאומרו ותורתך חנני. והיה מי שפירש (ההלים כג) כי טוב חסד מחיים וגו', החסד ששיית עמדי יותר מהב"ת הוא כי**

שפתי

א יאכבד להקשים דבריו ולה גם בדברי הנביא במ"ש כי אס בוצאת עמך הפכו וידוע טויה. והשת מלך לך יתלל:

שפתי יבחוך. ומשפט כנגד הגבורה. ולדקה כנגד העושר. יאמר כי בעבור שלש אלה נתן הג' מעלות החכמות. החכם לחכם לעשות ממנה חסד, כחומר מה אני בחנם ט'. והגבורה לגבור לעשות משפט. כחומר (איון כס) ואשברה מחלעות עול. עושר לעשיר לעשות לדקה. וזה ענין (ירמיהו ט) כי אני ה' עושה כל אלה, ע"י האנשים והם שלוחים לי, ולז"ל כששליח שליחותו יתהלל בו, וחומר כי בחלה חפצתי ישליח ענין אל יתהלל, פי אלה המעלות לא קנאם הזוכה בהם מלד בחירתו כי אם מלד זולתו, וזהו אמר ז"ל נוטל את הטיפה ומעמידה לפני הקב"ה וחומר טיפה זו מה האל עליה חכם או עפש גבור או חלש עני או עשיר, אבל לדיק ורשע לא קאמר, ולז"ל בחלה חפצתי, ולא בחירה כי היא מכורה ביד כל האדם, נראה כי בעלי ז"ל מעלות הם שלוחים נחתו ית' לכל אשר יאז על פני חבל ארצה. נחבאר מכל זה אמחת הפירות אשר כהנתי, כי היה בן זומא ע"ה מפרש דברי הכזיא. ומה שהוסיק מכוזב גם הוא ביאור דבריו. כי אין כבוד כי אם משלשה אלה: כתב החסיד ר"י ז"ל בפסוק (משלי יא) צבוא רשע צא גם צו ועם קלון חרפה. עם איש קלון, דרך הרשע לבזו לכל אדם וראה מלך גם, לומר כי הרשע היה לו להכלס מרשעו, לא די שלא יכלס אך יבא את רעו העוב חרפה וגדופין, מליבון (שפיה ית) אל תיראו חרפת אלוש, כי איש נקלה ובוזי עם יחרף ויקלה לכל אדם. והדיעני מקרא זה כי שתי כהוה יבזו לגל אדם, כה הרשעים וכה הדיוטות והאנשים נקלים. וחומר ז"ל איזהו מכוזב המכבד את הבריות, מתק לשון הרב, וממנו חתה למד את יקר הפירת המכבד: ד"א אלה ארבע ימעלות הכדרשות ומבוקשות מבני אדם, הם המה המציאות האדם לדרני מות כשלא ימנהג האדם בהם כראוי. החכמה היתרה הציאתו לידי מיתות, כשיסמוך על דעתו לבזו יבזו לבזו הקבלה הנאמנה ולחלוק עליה. וע"כ הזהיר וחמר איזהו חכם, כי החכמה האמתית היא אשר כל החכמים הסכימו אליה, וזהו (קהלה יב) את האלהים ירא וגו' כי זה כל האדם הסכים צוה, והלא הגדול שבחכמים אין הלכה כמותו בחלוק עליו תלמידיו, ואם כגזוה שמים גבר עליהם בחכמתו, מי גרם זה כי כל שרוח הרבים נוחה הימנו רוח המקובל נוחה הימנו. ולזה העיקר הגדול אחרי רבים להטות, ודעהו. בגבורה מציאה בעליה לידי הזדון והכעס ובעל חמה רב פשע, ע"כ הזהיר את הגבור יכבוש כעסו ולא תהיה מעלתו לגיבוס. והעושר מקוי שנים. אחד בהשגתו, ואחד אחר השגתו. אמנם בהשגתו, ערדת הטורח לאסוף ולכנסו והכרשלותו מעבודת צוראן, והמתחבט אשר ראוי לערוך בעבודת קונו יעכבם בעד עשיר, רואה לומר בהשגתו יום יום. ואחר השגתו הסרת הכעסון. ודע כי זאת המסכה עם החסידים הדבר, ע"כ לא הזהירה בי אם על הד הא' אשר הוא חולי כולל כל בני אדם, ועל כן אמר השמח בחלקי שיש לו נחת רוח בעשירו. אמר (תהלים מט) שמעו זאת כל העמים וגו' עד עשיר ואביון. אמר כי כל העולם עושים בזה, ואפי' המשורר היה קרוב לעשות בזה, וע"כ דבר בלשון יחיד, למען אירא בימי רע, כמייסר גם את עצמו בלד הא', ופירש למען אני ירא בימי רע והם ימי הזקנה (קהלה יב) עד אשר לא יגיעו ימי הרעה, כי אז המון לדיק יחזר ואין אדם יכול להשתדל אחריו, כי הם שתיים רעות, וע"כ השתדל לקבץ לימי הזקנה מיראתי שמה אצטרך אליה. וא"ת ומה בכך אחר שאינו עושה עבירה, על כן אמר עון עקבי יסובני, כי עון ההשתדלות היתרה יסובני ביום הדין, כי שקול ישקול הש"י מעשי אם עשייתי מן התורה עיקר או עפל, ובהיותי משתדל אחר הטורף היתר לימי הזקנה ולא אמרתי ברוך ה' יום יום, אין ספק שהשתדלות היתה והמתחבט אשר ערכתו על משכבו לרות הן לעבודת הש"י, גם בהן אבק מטוב הבטחון, כי היה לי לבטוח ביוצרי אשר יפרנסני גם עד זקנה ועד שיבה, כי אם בימי בחורתי זמן לי פרנסתי כ"ש בימי הזקנה שאתבודד בעבודת יוצרי, ומה ביחאר השתדלותי כי אין בי כש

פרק פירוט סדרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ זל רביעי מד 87

לשני פרנסתי, ה' ישלמנה בהשגחתו על יראיו, וזהו עון עקבי, וכ"כ אם ישתקף צנקהם סערף הדנכים בלתי כחותם אשר בהם יוקשים בני האדם. וכבר כתב ר' זכרנס כי זהו עלמו עון עקבי. אבל לפי דעתי בלאר המשורר סוכית גם את עלמו **ביון** למע שאלמתי: (ע=) הבעות וגו', יאמר ההבליים בלד השני שאמר ההשגה והם הבעות וגו', יאבדו מתוך הקבל, והוא אמרו לאין להבול: יגיע כפיך, כי מי שאינו נמח בחלקו ראיה שהוא עורח לאחרים כלאמרו (ההוא ב) ולהוציא נתן ענין וגו' לתת לטוב. וז"ל תחלה אתה ולא אחר: והמכובד ימים דעתו עיו. ע"כ אמר כי יכבד את הצדיות, ולא יראה להשתמש בצדיותיו אשר נבדלו לכבודו ית', כי מכבדי אכבד, כי אחרי שנבדלו לכבודו, המכבדים כאלו מכבד את המקום. הציטת וראה כי כל שגולה המעלה גדל חקם. החכמה, כפירה בעיקר. הגבורה, זדון וגאווה. העושר, קלור העבודה. הכבוד, גסות הרוח. ודעו. והכלל העולה מדברי בן זומא, כל המעלות כהין נגד יראת ה', אמר (משלי כג) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. (ע=) סוס מוכן וגו', (ע=) נבחר עם מעושר רב, (ע=) עשיר ורש נפגשו, (ע=) ערום ראה ונחסר, (ע=) עקב עושה יראת ה' עשיר וכבוד וחיים, אמר כי בלש אלה שהזכיר בן זומא לא יוכלו לבטל הנגזר מאת ה' מן השמים רק יראת ה' אשר היא כנגד הכל וזה נכללים כלם, מלבד השכר אשר אין לו קן, אבל היתר שבשלישה היא החכמה. וזה פירוש הפסוקים. אין חכמה, ג' סוגי ההבנה אינם כלום, וגם הגבורה סוס מוכן ליוס מלחמה וזה' ההשועה ולא לסוס. והעושר אין לריך לומר שהיא הפוחתה שבאלה המעלות (ע=) כי נבחר עם הגבורה מעושר רב, לפי שהיא שלמות בעלמו של אדם, נבחר מכסף ומוזהב הן טוב, הוא הן החכמה, ועוד כי העושר אינו מהסתדלותו של אדם רק ממקרה בגלגל נפגשו, ועושה כלם ה', למי שיחפון במלך לתחו יחנו. (ע=) ערום ראה רעה ונחסר, לא נמלט, רק כמי שידע שעתידה אכן ליפול עליו ושם כובע ישועה בראשו, וכן החכמה תליל בעליה קאת מן הרע, אמנם הדבק בהש"י ע"י עושה ויראה ימשך לו מן הפירות. והוא עטם עקב השלשה בשלמות, עושר וכבוד הנמשך מהגבורה כלאמרו (בראשית ו) הגבורים אשר מעולם אנשי השם, וחיים לחיים הנמשכים מהחכמה: (משלי ע=) לנים פחים, השליג בשבח המשמר מהמקרים ע"י יראת ה' מהנשמר מחכמתו, כי שזר נפשו ירחק מהם לגמתי ויילך לאטו בדרך הישרם. ויהתן לפרש כי ממקרי בני אדם הם המקרים התחתונים, יתכן להמלט בחכמה, אבל לא הבאים מאת ה' מן השמים, וזה נ"ל נכון: **בין** האמונות ובין אמות המזות אחרי רבים. האמונות כל האמונות מסכימים שיש אלוה מעביר ומעשים, וזהו (קהלת יב) כי זה כל האדם. המזות יחיד ורבים הלכה ברבים. ע"כ אמר אירבו חכם הלומד כו'. עוד החכמה נחלקת ברבים, זה מעט זה מעט. והלמד מכלל העולה החכמה בשלמותה בידו, וכמאמר המליך אין חכמה אין ענה ואין תבונה אשר אין להם רועה. ודע עוד כי אלה הארבע מעלות כל אחת הכנה לתורתה, כי (תהלים קיח) ראשית חכמה יראת ה', ואדם הראשון יוכיח שהיה מלא חכמה והזכירו בוראו לא תחל ממנו. גראה שזכר ממזות לא תעשה פרי החכמה, וכ"כ מזות עשה, והבן זה. ושתי המעלות יחד הכנה למזות, ע"ד (ע= ח) אשרי האיש אשר לא הלך וגו', כי אה וגו', ושלשתם יחד להוליד הענוה, ותכלית כלם רוח הקדש, ודעו. ודע כי מי שתקבלו בו אלה המעלות על הכד אשר אמר בן זומא יעלה למדת הענוה, והיא המעלה הרביעית, מכבד את הצדיות, הוא ראוי להזאה בני ספק, כי גראה מפולותיו שהוא שליח ההשגחה האלהית להיישיר צדיותיו, ולכן הוא מכבדם כדי שישמעו דבריו נהיות ליר לאמן לשולחיו. ועוד כי רוב האנשים הנמלא בהם בעצב השקפה* אל השלמות אשר בו נתיחדו מולתם, כלאמרו (משלי כ) גם במעליו יסגבר נער. וזה מהאובד את הצדיות ומכבדם כאלו היו בניו וקרוביו יש בו בני ספת

* ע"כ בפרשת, ע"כ די פ"א ה' י"ג וס"ח, ועוד נכמה מקומות ע"כ: **השקפה**

השקפה אל הנוצחה, כי דרך הציג לייסר את הכנ כחב לבנים, כאומרו (משלי ט) ועתה בניס שמעו לי, וכן הזכיר ר' יונתן חין הקב"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר וענו. ומזה יובן פסוק אחד (לח) נמלא בו ענין נאה (שמות ג) וזה לך האות כי אנכי שלחתיך, כי התנזר במשה רבינו ע"ה אור יורה סיוחו ראוי לשליחות האות, מה שהכה את המלרי, בהשפעתו את הדשע למה תכה רעך, והושיע את בנות מדין אחרי בורחו מאת פרעה, על כיוצא בו נצב על עמדו בזקיפה להגיל עשוק מיד עושקו, עם כיוחס רבים והוא יחיד, והס באלהם והוא גר, וחסה עיני עליהן ודלס דלס להן. ואלו אורות מובחנות לפרנס העולם. אמר (תהלים עג) ישפט עיני עם, תמורת אומרו (שמות ג) למה תכה רעך. יושיע לבי אביון תמורת ויושיעני. וידכה עשוק, ויך את המלרי, ואמר עוד וישתחוו לו כל מלכים, לכה, יחוס על דל ואביון, נראה שהיה מעלה אלהית ידמה זה לאלהים. ולכן אמר (תהלים ג) ה' אמר אלי בני אהס, לא בן אדם, ולזה אמר הש"י הנה לך האות מובחן כי אהיה עמך, כי אהס בן אלהים. ואני שלחתיך לעשות את כל המעשים שעשית כי אינך בכה בן אדם. וזה שאמר בגדעון (צופים ו) לך בכהך זה, בנראה כך שייקר דם הרבים יותר מדם עמך, והוא אות מופלא לפרנס, הוא אמרו הלא שלחתיך, כבר החלות בשליחותך והשתחול במאוס אומרים לו גמור. והוא עצמו מ"ש אהיה עמך, ומי הוא זה אשר יגע בצבת עיניך, כי אהס קדש כל אורליך יאשמו, הוא מה שאמר דע"ה (תהלים כו) ה' אורי וגו' בקרוב עלי מרעים המה כשלו ופלו, יעוין במקומו שהוא פלאי, נמלאו תורה נביאים וכתובים בחדו אחד. ומכאן תבין מאמרם ז"ל (שנה קט) גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, והוא מן החימה כי תכלית כל התכליות הקבלת פני שכינה והיאך תדחה מפני מלוא אחרת. אבל הענין כי אברהם אבינו ע"ה היה שלם בחכמה ובגבורה בפעל, וכשהיו באים האורחים אליו היו בשלמות בפעל הב' מעלות הנשואות ג"כ, העושר מפני שהיה מפור לזרעם, והענוה ממה שהיה מכבדם, וארבעת המעלות האלה הן הם מרכבה ומשון לשכינה, ה"כ לא תהיה חוללת הקבלת אורחים להקבלת פני שכינה, ארבעה מהחזקה ומספת היא, וכן היתה אליו שורה אז לאותה הנוצחה הנפלאה. ומדרגות הנוצחה שהים, או שיתנבא הציג לאורך, או שלא לאורך אלא שהשפע האלהי כניכול שימשת להיח עליו. וכזה הרמזין ז"ל שלא נגלה לאברהם אלא לכבוד מילתו עיין עס. ובאמת שמאמרם ז"ל גדולה הכנסת אורחים לא יובן אלא בתי שהוא ראוי לנוצחה. ודע עוד כי אלה ארבעת המעלות הם כל שלמות האדם. הא' מעלת החכמה, הב' והג' מעלות המעשה, השתים מלוא לא העשה, והשתים מ"ע, וכאומרו גדול הנהנה מינישו יותר מירא שמים וכמו שהקדמתי. והד' המעלה העולה מכלם כשהיו כלם על השלמות, כי בהתקבץ כולם ויהיחדו תהדות שלמה אז תתילד מהם השוה אשר היא גדולה מכל המעלות, וכאומרם ענוה גדולה מכלם, והיא המציאה לידי רוח הקדש, וכתיב (משלי כו) ולפני כבוד ענוה. וזה הלאו בן זמא מכובד, כי כבוד הש"י חופף עליו כל היום ובין כהפיו שכן, והן גוררות אחת להצרתה, כי החכם היותר מעלה נשאו ושעורה לא ימכרנה בהנחת ששם. משל לשני בני אדם היו בידם שתי מרגליות טובות, זה היותר מעלה המרגלית יצרכו בצבת עיניו, וזה שאינו יודע מעלתה יתנוה על פת לחם. וכן הנוריס אינם מרגישים נפשם, ולכן ישלחו עמנם אל העבירות, אבל המשכיל הנלצב יכיר את נפשו וישמרכה ותנא בלבו יראה שמים, וגם החכמה בכה מהשת כח הלא הרע. והנה מגד היראה יתחיל להתנזר בו כח האהבה, כי היראה והאהבה שהיהם כלהת קשורות יתלכדו ולא יתפרדו. וגם מגד היותו טובש ילכו יכהקן במעט, וייעצ בנינו להת מעטו למי שהפקיד אליו, והנה המעיב לאנשים בממונו כ"ש במתק לשונו, נמלא ש

אלס הארבע מעלות גוררת הלהת לתבדסה. ונא בן עזאי והאז

מסכת אבות פרק רביעי

אֵי מִכְפָּרֵי אֲבֵיךָ וּבֵן יִגְדֹל: ב בֶּן עֲזַאי אוֹמֵר הוּוּ רִץ לְמִצְוֵה קִלְיָה וּבִנְיָם בֶּן הַעֲבֵרָה. שְׂמִינִיָּה גִּירְתָּהּ וְעִבְרָה גִּירְתָּהּ עֲבֵרָה. שְׂשִׁיבֵר מִצְוֵה קִלְיָה וּשְׂשִׁיבֵר עֲבֵרָה.

עברה

בירוש כהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

ב בן עזאי אומר הווי רץ למצוה קלה. **ע** אמר כי לא סוף דבר המצות החמורות וכדישת הינר יש להם זה הכח, אלא אפי' מצוה קלה ג"כ יהיה לה כח לגרור את הברכה, וכתנאי שיהיה עושה אותה כמאמרה, בשמחה ובטוב לבב. כי אז יתפעל ממנה ותעשה דרך בלבד לעשות אחרת, וז"ל שמלוה גוררת מצוה, מלשון גורר אדם מטעם וספסל. ולז"ל הווי רץ למצוה קלה, כי כאשר ירוץ לקראתו כרוץ לקראת שלל רב וישמח הרבה מאד כלאומרו (תהלים קיט) שש אנכי על אמרתך, אז הגרור אחרת. אמר (סע) דרך מלוותך ארוץ, אין ז"ל המצוה עצמה אזורו לעשותה, אלא אפי' מה שהוא דרך לה, והטעם כי הדרך היתה תחויב לבי לעשות מלוותך האחרות. וע"ד האמת ענין גדול רמז בכלן בן עזאי במצות הייחוד, והוא מה שאמר בספר הזכר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים, המקדש עלמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. והענין כי אלו המצות האלהיות עניינם נפלא ושגב מאד, כי כלה קשורות זו בזו, כי כמו שהש"י אחד כך הורגו אחת. והאומר הקיים כל המצות זולתי אחת הרי הוא מומר ומטיל פגם בהורג אחת, והוא בכלל ארוך אשר לא יקום. ולא להגם היו רמ"ה מצות עשה כמנין אבריו של אדם, ומצות לא תעשה שס"ה כנגד שס"ה גידין אשר באדם, כי לכלל קשר אחד וענין אחד. האדם עשוי בצלם אלהים, והוא כולל כל הטולמות וכלם נתקיים בו והוא ללם אלהים. התורה ללם שם ההויה, כלם שמתויו של ה"ה כי הספירות הלויות זו והכוויים בשמות, וכל התורה בכמויים, ומאלת נארגת על שם ההויה היינו תורת ה' והיא כלה אחת היא, דכתיב והתורה והמצוה, וכי מצוה אחת היא אלא בכל המצות קשורות זו בזו, א"כ מי שיחזיק בלחת כמאמרה יחזיק בכלן. וזהו הווי רץ שהוא בשמחה ובטוב לבב. והוא כמאמר איזו היא דרך טובה שידבק בו', ואיזו היא והלא בכל המדות החשובות הטובות ראוי לידבק ומכל הרעות להתרחק. אבל הכוונה אם ידבק יכה בלחת ישיג האחרות כי מי שחזו יפה אחד מענפי האילן אשר א"ל שישברו ויתפרדו ענפיו כנה הוא יתחזו בכלו. א"כ מצוה גוררת הברכה. וכשיהיה לב הלל האנושי אל הלל ר"ל הווי היא התורה, והווי לאחדים. ובתחלת פ' שני הוספתי לקח בזה תראהו מבס. ולזה כיון בן עזאי במאמרו זה, שמצוה גוררת מצוה. ולזה אמרו ז"ל כל העושה מצוה אחת כמאמרה יש לו חלק לעו"ב, כי כיון שאב אחד לכלן, בעשות אחת מהן הווי חלק ספק שיעשה השארות אם היה מכפיק לו הזמן. ומזה הטעם השב בתשובה שעה אחת קודם פטירתו, בתשובה הווי יש לו חלק לעו"ב. וזה פסע ובורח מן העבירה, רואה לומר במלת בורח, כי מדורת אש ועלים הרבה לרוץ להתרחק ממנה הרחק כמעטווי קשת. ולכן אמר המלע על נפשך מהרה הווי אל העמוד פן תספה:

ששבר מצוה מצוה. י"מ שזכר שהי כמות. א' פבעית והיא המכרת, ב' אלהים והיא זאת. וזה הפירוש ערב הוא, אבל היה ראוי לומר ושכר, שאומרו שכר מצוה הוא כמבאר דבריו הראשונים, כעטם ואל האומר שהיה תבא אחריו שחזיקו יקיימום בדרך. לכן הוכחו כמו שפירשתי שהיה אלהים, כי המתקדש מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, כלאמרו בא ליעבר מעשיין אותו בעתהו. ואני אמתיק זה המאמר הנכבד. רבים שאלו למה לא נהבאר בתורה ענין העו"ב. ואש"פ שהוא מבואר בכמה מקומות באר הטיב כמו שפירשתי בדרושי בפ' אם בחקתי ובמקומות אחרים לא יספרו מרוב, אבל לבטל ולשבר מלהעות המעקשים אורחותם אומר שהקושיא בטלה מעיקרה, וזה, כי סכת השאלה הוא סלגות הדיי"ש מה טן המצות, כי המצות לפי האמת הווי כי אם הוספת דבקת

במ

זככת אבות פרק רביעי

עברה עברה: ג הוא תיה אומר אל תהי בו לבל אדם. ואל תהי מקליג לכל

דב

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

בחי העולמיים, וכל שיוסיף במלות יוסיף דבקות, ואם כן המלות היא שכרה. הלא תראו
 כל התורה מלאה ממה שהיו מחדשים שלמי אומתו נהים ונפלאות בעולם, כאלו היה
 העולם עבד משובעבד להם קנין עולם, וכן הדין נותן כי לא נברא העולם אלא לך.
 וזהו אומנם שהתורה היתה כלי שבו נברא העולם, ובמשנת כלי חמדה הוכפתי עמם בזה
 הדרכו משם. וא"כ כל התורה היתה אלא דרך ליכנס לעוה"ב, ולזה נקרא עץ החיים
 כי כל אכלו יחיו לעד. ואמבול לך משל אלה השואלים למה הם דומים, לאדם שהיה
 חולה ופגע בו חברו ואמר לו מדוע פניך רעים ומה אהם מבקש, אמר לו מדוע פני
 רעים כי בריאות אני מבקש, אמר לו לך אל פלוגי רופא והוא יתן לך בריאות. ויקח האיש
 כל טוב ביתו בידו וילך אל הרופא ויאמר לו הן לי הבריאות, ויכהי לו שורותים ויתן
 בידו, ויתמה האיש ויאמר בריאות אני מבקש ולא נייר כחוב, וילמד לו הרופא דרך
 בריאות אני עתן לך ולא בריאות בפעל עשה זאת והתרפא. וכן התורה היא סוף דרך
 אל הבריאות והכנסם לחוכה נכנס לעוה"ב, וכבר אמר כל זה מדע"ה לישאל בסוף ימיו
 (דברים ד) ועתה ישראל שמע אל החקים וגו' למען תחיו וגו' לא תוסיפו. ראה דעו כי
 זאת התורה היא עמיה החיים כמו הכס המרפא את האדם צעב, ולז"א לא תוסיפו,
 כדאמרו חז"ל שאמרתם שהיא סם החיים, זהו לענין שהדבק בה חי לעד, אבל לא
 החשב שהשם תוספות וחסרון, כמו הכמים התרופיים שאע"פ שיוסיפו או יגרעו ממאמר
 הרופא לא תשתנה מפני כך תועלת לוואתו לגמרי, ועוד כי הם לריבין להוסיף או לגרוע
 דפי עבד החולה, אין הדבר כן, כי זו היא חיי הנפש והנפש אחת היא ואין לה שני,
 אבל המוגים מתחלפים ולהם תקבל מלאכת התרופה תוספת או גרעון. ולז"א לא תוסיפו.
 וזהו לא להם ראה (ס) עיניכם בראות וגו' כי אותה העבודה היתה זרה עד שהיה
 נראה מעניינה כי לא יעשה העובד בראות העבודה לאלילים כי היתה עבודה של גנאי
 וזהם ראייתם כי כל האיש וכו' השמידו ה' אלהיך מקרבך, ח"כ מזה העמדו על שעור
 המלות שלא תשקלוב במאזני שכלכם, וכבר כתבתי בזה קשר זה הפסוק הזר מאד,
 והוא לגדול הדור נר"ץ. ואמר חז"ל (ס) ושמרתם ועשיתם כי היא חמתם ובינתכם
 לעיני העמים. ואמר אין הורתכם כשאר כדתות המזויפות, שהן מגזימות בענין העונש
 אחר המות ומלהיבות הלצבות בעיניים וכתרים לא יוכלו לתת מופת עליהם, אבל אחס
 מבארים בה שהאמת אחס בחוש הראיה על כרחם של מיינים, הוא אומרו (ס) לעיני
 העמים. כי הם עלמם יודו על כרחם ויאמרו עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. ויתבאר
 להם כן מהיותו קוראים אלהינו בכל עם והוא נמלא לנו, והוא אומרו (ס) כי מי גוי גדול
 וגו'. וחכמינו הקדושים ע"כ גלו כל זה בתיבה אחת של שתי אותיות אמרו (ע"ג). מי שמרח
 בערב שבת יאכל צבחה, ומי שלא טרח צע"ש מה יאכל צבחה. בחן דצריכם מס
 יאכל, ולא אמר לא יאכל, כי היה מורה שהיה אפשר שיאכל אלא שהיה ענוש שלא
 יאכל, אבל אומר מה יאכל, כאומר הוא מן הנמנע, כי כיון שהתורה עמיה היא סם
 חיים וזה לא טעם טעם מצוה הין יאכל. נמלא לפי זה כי המלות עלמם היא שבר המלות:
 ג הוא היה אומר אל תהי בו לבל אדם. אחר שבורה כי כל מצוה אינו שתהיה תגרור
 אחרת, דבר במעלה כד' שאמר בן זומא, יען כי היא נגדרת מהג' המכרות וכולם
 בה. ואמר אל תהי בו כאומרו אם לא תכבד אל תהי בו. או אל תהי בו אותו מלכדו.
 ולענין פירוש המשנה אמרו המפרשים ז"ל, שאין לך אדם שאין לו שעה ויכול להציקק היום
 או למחר, אל תהיה מרחיק בוס כני מציתך לומר איני נרין לו. כי אין לך דבר שלא
 יהיה לו מקום ומחר תצטרך לו ע"כ. ולדמיהם חסה החיה על בנים קצרים ח"ו וכלא

מסכת אבות פרק רביעי

דָּבָר . שְׂאִין לָךְ אָדָם שְׂאִין לוֹ שְׂעָה וְאִין לָךְ דָּבָר שְׂאִין לוֹ מָקוֹם : ד רב
לְוִיטָם אִישׁ יִבְנֶה אוֹמֵר קִיָּאד מָאד הָיוּ שְׂפַל רוּחַ שְׂתַקְתּוּ אָנוּשׁ רַפְּתָה :
רבי

פירוש מדרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ו"ל

כל המוכרים מלאים מדברים יקרים מזהב ומפז רב, ועוד הרי ראינו כמה אנשים לא עמדה להם השעה גל ימייהם. אבל ה"ל כי טעם זו המשנה גדול מאד, ונתן טעם למאמר היום מכובד המכבד את הבריות, כי ההכנס הנלבב שהגיע למעלה העושה מכיר לורך הדברים בעולם, כי אין דבר בעל בעולם כי הכל מעשה ידיו ית', כי מסודרי הנושאים והממטה גדולת המסדר נודעת. ומטעם זה ההכנס מכבד את הבריות כמכבד את בן המלך והמלך יושב בהלון אשר בו נופה ומביט, ולז"ל אל תהי צו, כי (משלי יו) לועג לרש חרף עושהו, ואין לך אדם שאין לו שעה בעו"ל או בעו"ב, ואולי מעלתו בעו"ב גדולה ממעלתך כאומרו עליונים למטה ותחתונים למעלה. וכן לא תהי מפליג בוס דבר לומר כי אינו נכון, שלא היה ראוי להיות נבדל, כי אין בעולם דבר שאין לו טעם למה נבדל, כטעם מה מקום לשאלה זו, כי האומר כן אינו מספר בשבחו כל כולם. ועוד כי העולם כגוף והתורה כאורה, וכמו שאין דבר בעל בתורה כך אין לך דבר בעל בעולם:

ד רבי לויטם אומר מניד מאד הוי שפל רוח שתקתו אנוש רמה. ראו להשגות שני דברים בזה המשנה מהוכח נחשור אל כוונתה. הא' מה ענין אומרו שהי פעמים מאד מאד, והרמב"ם ז"ל כתב אע"פ שבכל המדות ראוי לאחוז הדרך האמצעי בין שתי הקצוות, כמו הדיבור שהוא אמצעי בין הכילות והפזור, בזה המדה לריך ל"י הקצה והוא השפלות, ולז"ל מאד מאד. אבל שמעתי מי שהקשה כנגדו, שידוע שהדרך הישר בכל המדות הוא הדרך אשר אין ראוי לנטות ממנו ימין ושמאל, ואם הדין נוהג בזה המדה להיות מאד מאד שפל רוח, הוא הדרך הישר, ואין ראוי לומר כי הוא נטיה אל הקצה, כי הדבק בהש"ת לא נאמר שיעט אל הקצה, וכן ה"ל המדה הזאת, אם אין למטה משפל רוח, נאמר כי זו המדה אין לה שתי קצוות, ואם יש למטה ממנה, היא היא האמצעית בין אשר למטה ממנה ובין הגאווה. ולפי דעתי שהקשה יפה. ועוד י"ל שאמר שתקתו אנוש שלא לנכח, והיה ראוי שיאמר שתקתך רמה, כיון שהתחיל לנכח באומרו הוי, וכמ"ש מאין באת ולאן אתה הולך ולא אמר מאין בא האנוש ולאן הוא הולך. ואלו הדקדוקים הם יורו דרך האמת אשר מדרכה להורות נתיבה. והנה כי הגאווה שני מיינים/וכנגד שני מיני שפלות. א' המתגאה וחושב כי לו נאה הכבוד, ושראוי שיכבדוהו ככל והוא לא יכבד לאדם, כמו המלך והשרים. והמדה הישרה בזה שוכבד כל אחד כפי מעלתו, ויחשוב כי הוא וסס נבראו לכבודו ית', ואין ראוי להשתמש בבריותיו העשויות בללם ודמות, והיא המדה המכרת למעלה. ועל מין הגאווה הזאת אמרו ז"ל אמר הקב"ה לבעל גאווה אין אני ואתה יכולים לדור במקום אחד (תרי"ג טו), והטעם כמו שתבחי כי לו ית' נאה הכבוד כי אין למעלה ממנו, והוא איהו (תהלים ז) ה' מלך כמו לבש. והז' המבזה את האנשים ומחרפן ומגדפן כי מאפס ותבו נחשבו לו, ועליו הוסיף אל תהי צו לכל אדם, והמדה הישרה בזה לשתוק לבלתי השיב על חרפתו, ולזה לריך שיהיה שפל מאד מאד בעיניו כעפרא צעלמא לבלתי כרגיש כלל. ולז"ל התנא מאד מאד הוי שפל רוח, אם יבזוך אחרים לא תחת מהם ומגדופיהם, ונתן טעם שתקתו אנוש רמה, כי אורו האנוש המדין אשר חרף וגדף מחר תאכלהו רמה ומה לך ולחרפתו. ומה טעם אומרו אנוש ולא אמר אדם והיה יותר ראוי כי אדם מעפר יוקח, אלא שכיון למה שאמרתי להסיר את הנבל. והסתכל אתה המעיין זה הפירוש רבי הוא עבדים עבד לך, וזה הפירוש העירני אליו יעשים הנביא ע"ה (נ"ה) שמונו אל

יודעי דק עם תורתו בלבם, אל תיראו חרפת ה'וש ומגדופותם אל תחתו כי כבוד יאלם
 עש וכלמר יאלם סם וישועתי לעולם תהיה ולדקי לדור דורים. הנה שזכר המנחם שלשון
 באמר הנביא, שתקות נאוש רמה, ואמנם הקדים שמעו אלי יודעי דק עם תורתו
 בלבם, כי בני המעלה הזאת הם מעטים, כי מהמין הא' המנחם הרבה בני אדם שיכבדו
 את בני האדם איש ואיש כפי מעלתו, אבל שישמעו חרפתו וישתוק איין גם אחד, וסעושה
 כן מורה רוב האחזו בעולם העליון עם אלהין די מדרסון עם בצדק לא איחוסו, ולכן
 לא ירגיש בחרפת העולם. ולז"ל שלמה ע"ה (משלי יד) ארך אפים רב הבונה, שכל אדם
 האריך אפו. ובמשנת איזכו גבור פירשתיים בס"ד. וכדי שיכנסו דברי באיניך אמשול לך
 משל לאדם שהיו לו שתי מרגליות, האחת לא הסולה בכתם ל'זיר שזה אלף אלפי אלפים
 דינרי זהב, והאחרת שזה אלף זהובים. וגזלו ממנו אותה השנית, היהן שיתעלב האיש
 הסווא אחר בנשארם לו המרגלית האחרת הראשונה אשר לא יחסר כל צה. וכן האנשים
 אשר נפשם קדושה נגדו והגיעו לראות עולמם בחייטם, לא יחשו אל אבדת טובות זה
 העולם וכלם כקליפת השום בעיניהם, אל רבויים לא ישמחו ואל העדרם לא ידאבו.
 דבורו וגאוני, הביעו וראו קדוש עליון ר' חנינא בן דוסא שכל העולם לא היה מון אלא
 בעבורו והיה מסתפק בקצ הרובין מערב שבת לע"ש, ואלוהו ע"ה אור עור אור במתניו
 והעודתו ייגה לפים ולפחת מים, איין זה כי אם תוקף אמונתם ביוצרים וחוזק הסתבכותם
 ודבקותם בו. ולז"ל הנביא (ישעיה נא) יודעי דק עם תורתו בלבם, כי זו המדה לא
 המנחם אלא בני שהסקה רמ"ה איבדו ושס"ה גידו מהחורה אשר היא תלמיח בלבו
 המדה העליונה הזאת שאמרו עליה ענוה גדולה מכולם, והיא המביאה אל רוח הקדש,
 כאומרו (שם סא) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר עמוס שלהני לחבוש
 לגשברי לב, והם העולים במדרגה הגדולה הנפלאה הזאת, והוא סיוס דברי הנביא
 ע"ה וישועתי לעולם תהיה ולדקי לדור דורים, כי האל ית' עתיד להרים קרן העלובים
 בנצעים חרפתם ואינם משיבים: ודע כי המופת המובהק על האדם אם הש"י לנגדו
 המיד שזה פרי כל התורה כאומרו (דברים ו) את ה' אלהיך תירא והארתו תעבוד ובו
 תדיק, השפלות, והספק הגאווה, ואתן לך משל על זה משני אנשים להם אלף דינרים
 לכל אחד, והאחד בכפר אשר כל אנשיה לא ישיגו אלף דינרים, איין ספק אלא שיתגאה
 זה על אנשי הכפר, והשני דר בצור אשר סוהריה שרים, זה ישפל בעיניו עשרו והים
 לאף. די זה שהוא רחוק מן הש"ת וממלאכיו ומחסידיו מתגאה על שלמטה ממנו,
 אמנם הלדיקים אשר הש"ת לנגדם תמיד ישפלו לנגדו עד עפר, כי בהביעם במעלת
 הש"ת ובמלאכיו ובחסידיו אשר מעולם ישפלו מאד בעיניהם, ואחד מי"א כללי התורה
 הוא (תהלים פו) נבזה בעיניו נמאם. וראה עדות שלמה המלך ע"ה על כל מה שאמרתי
 (משלי פו) לב לדיק יהגה לענות ופי רשעים יביע רעות, רחוק ה' מרשעים והפלת
 לדיקים ישמע. יאמר כי לב הלדיקים יהגה תמיד במה שימשך ממנו ענוה ושפלות,
 אמנם הרשעים לא דיים אשר ינביוו לבם, כי גם יולאו בפיסה גאוהם עד שתמיד
 יביעו רעות, והסבה בזה כי רחוק מרשעים ה' ולא יהגו בו, אמנם הלדיקים ישמע
 ה' הפלתם מאשר הם קרובים אליו תמיד. ועתה הגידה נא לכם מה שספרו על אחד
 מן הריבזים", אמרו כי חסיד אחד נשאל איזה יום שמחת בכל ימין, וענה פעם אחת
 סייהי כולך בספינה עם סוחרים נושאים מעוב הסחורות, ולבעבור התבודד עם צורתי
 סלכתי אל ירתי הספינה ושכבתי שם בשפל המקומות, ויקם אחד מצחורי הסוחרים
 ויבזי בעיניו וירק בזי וגלה ערותו והשתין עלי, והמסתי מעותו וחי ה' לא דאבה
 נפשי למעשהו כלל, ובעבור מעש כפי שמחתי שמהם גדולה שהגיעה נפשי אל זה השעור
 מן העוה, כי ידעתי נאמה כי לה מהלכים בין העומדים, כי משלה על חמרה עד
 אשר לא הרגישה כלל. וכבר אמרו ז"ל כי הלא קאצים להביס דכתיב (ישעיה כו) קצו

נוסחת אבות פרק רביעי

הרבי יתגן בן ברנקה אומר כל המחלל שם שמים בפטר נהגין כמגו בגלוי. אבות שונג

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

וזגנו שוכני עפר, מי שנעשה עפר בחייו, והוא הכלהי מרגיש לחרפה אלוהי, ולז"ל וישועתי לצולם תהיה. והוא אומר (ס עז) יודעי דק עם תורתי בלבם, אינו כפל ענין בעיני אלה סימן לרמוז עם מי ידבר, והם מאמיני ההשגחה, וזה כי ידוע כי שני האנשים העומדים לריב לפני השופט לא יחרף אחד לחבירו, ואם יקרה כן העלוב ישתוק וייעב בעיניו, יען תגלה חרפה בעל ריבו וזדון לבו בפני השופט. ולז"ל יודעי דק, כי המאמין ההשגחה וכי אדון כל הארץ שומע דברי המחנף וישלם לו גמולו בחייו, והוא יענה בעבורו, לא יחוש ויניחהו אל השומע האמתי בוחן לבות בני אדם ויודע תולדות הדרכים ההם אם לטוב אם להפסו, וזה הענין הנכבד יתבאר על פי שלשה עדים כאמנים תורה נביאים וכתובים, תורה (במדבר יב) והדבר מרים והארץ במשה וכתיב עם וישמע ה', ולמה יען כי האיש משה עמו מאד, והוא אומר מאד מאד הוא שפל רוח, וזה כי עניו שפל מאד, ואומר מאד הוא החת המאד השני שהזכיר התנ"ך, וזה כמו שפירשתי כי עם העלוב ידבר, ולזה ענה הש"י מה שראוי שיענה הוא עלמו. ונביאים הם דמחנך שמועו אלי. כתובים (ההלים לה) ומרמות כל היום יבגו ואני כהרש לא אשמע וגו' והאיה כאיש אשר לא שומע וגו' כי לך ה' הוולתי וגו', ובפ"ק דטוטה אמר רבי כל שיש בו גסות הרוח לסוף נכשל באשה איש שנאמר (ישעי ו) ואשה איש נפש יקרה תלוד, יקרה גבוהה, ואמר ר' יוחנן משום רשב"י כאילו עובד ע"ז, כתיב הכא (ס עז) תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב ההם (דברים ז) ולא תביא תועבה, ר' יוחנן דידיה אמר כאילו כפר בעיקר שנאמר (ס) ורם לבבך ושכחת, אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח ראוי לגדלו כאשרה שנאמר (ישעי ג) ורמי הקומה גדועים. דרש רב זעירא כל אדם שיש בו גסות הרוח לסוף מתמעט, שנאמר (איוב כד) רומו מעט ואינו. אמר ר' אלעזר כל אדם שיש בו גסות הרוח שכינה מיללת עליו, שנאמר (תהלים קלח) וגבוה מתרחק ידע, פירשו המפרשים כלומר ישבר. גלה סבות הגאווה וענשה, והם שלש. יופי וגבורה שהם מתכונת הגוף. אמר שבופו להכשל בחמורה שיי"בירות. ב' עושר ויאמר אלה אלוהיך ישראל, כאמז"ל (יומא פו) עשו להם אלהי זהב, כסף וזהב בו, (איוב לה) אם שמתי זהב כרלי. ג' חכמה (ישעי לב) ולדבר אל ה' תועה, יתחכם עליו כמנשה. ענשם צעו"ז, היופי והגבורה ורמי הקומה וגו', העושר והומכו וגו', החכמה שכינה מיללת עליו על אבדן מעשה ידיו שהיה ראוי להשפיר בו מלך חכמתו:

ה רבי יוחנן בן ברנקה אומר כל המחלל שם שמים בפטר בו' אחד שונג. כתב ר"י ׳ן שונג ז"ל טעם הוא בפני עלמו, כמו שהסתר והגלוי שוין הם בחלול השם כן שונג והמוזר. ושלא כדברי מי שפירש כי הוא חוזר למ"ש נדרשין ממנו בגלוי זין יסיה שונג או מוזר, אבל כל אחד ישא ענשו. ונתן הוא ז"ל טעם בדבר. כי העובר על מצות המלך יש הפרש לעובר בסתר או בגלוי, אבל השולח יד במלך עלמו הכל שום, ואם באתו לדין היה ראוי לעונש יותר, כי המרים יד במלך זין גדוליו ושריו פחיתו תגילתו, אבל בסתר אין עליו זכות כלל. וז"ל שום דומה למ"ש ז"ל איזהו קשה הגנב או הליהטים מזוין, והשיבו זה השום כבוד המקום לכבוד הכריות וזה עשה עין של מעלה כאילו אינה רואה. וכן המחלל שם שמים בסתר דומה לגנב, ואמנם טעם שווי השונג והמוזר, כי כל אדם חייב לכתוב על לוח לבו שיש מלך מושל על הכל ושראוי לירא מפניו ולהצדע לכבודו והעובר על זה דמו בראשו, היתכן שיאמר אדם למלך שכחתי וסכיתוך, שכחתי וקללתוך. וכיון שהחכם ז"ל נתן טעם, ולשון המשנה מסייעו שהיה די שיאמר אחד שונג ואחד מוזר לדברי המפרש הנ"ל, נראו לי דבריו. וז"ל שבכלל המחלל שם

במים * ח"ס לא האם ולא המור בדעה רלב"ע

מכתב אבות פרק רביעי

שונג ואחד מויד בתלול השם: ורבי ישמעאל (בגו) בר רבי יוסף אושר הוי"ו על קנת ללמד מקפיקין בידו ללמוד יללמד. והלומד על קנת לעשות מקפיקין

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

כמים בחר, המספר לשון הרע, יען כי נמלאו בכנפיו חבק שלש עבודות חמורות, שטרם בכל אחת יהרג ולא יעבור, וכמו שאמרו ז"ל, בע"ז כתיב (שמות לב) אנה חטא כעם הזה חטאה גדולה, ובג"ע (בראשית לט) ואיך חטאה הרעה הגדולה הזאת, ובש"ר כתיב (סד ז) גדול עוני מנשוא, ואילו בלשון הרע כתיב (הילים יב) לשון מדברת גדולות. ואל תחשוב שאמר זה על כל הגומא כי אם על כל הדקדוק האמתי, וזה כי עובדי נ"י היו אומרים אין ה' רואה אותנו, ולכן היו נמשכים אחר העבודות ההם למלאו תן ציניו הצעלים והעשתרות כפי דעתם הנפסדת. והנה המספר לשון הרע על חבירו, כשמעו זה קול לעדיו ישוקו מן דבריו וישנה דבורו, ובעברו מעל פניו יחזור לקלוקלו, ולא יחשוב שמי שמלא כל הארץ כבודו בכל מקום עיניו נופות, והאשה המנאפת אכלה ומחאה פיה ואמרה לא פעלתי און (משלי ל), והמספר לשון הרע ומראה סבר פנים יפות לחבירו צפניו ובקרבו ישים ארצו ומדי עברו ילעיג עליו וישמחו מרמס להרע לשונו, ושפיכות דמים אין נריך ביאור כי הוא יסודו, וכל שכן אם ילצין פניו ברבים, וכיון שכן אין לך הלול גדול מזה, ולכן יפרשו ממנו בגלוי, וכמו שאמר (במדבר יב) והטעם לא נסע עד האסף מרים, כי ידעו כלם גדול עונם לשון הרע והט"פ שהיה באתר ובשונג. וזה טעם סמיכות משה ו לעליונה, כי אחר שדבר עם העלוב חזר לדבר עם העלוב, וכמו שזכרנו בתורה:

ו רבי ישמעאל בנו אומר. טעם הסמיכות כי רוב מיני החלול שמוהו החכמים בלמוד התורה כמ"ט (יומא פו.) כגון אנה דמסגינא ארבע אמות בלא תורה בלא ובלא הפלין, ויש מי שאמר כגון אנה דסקילנא בשרא מבי עבחא ולא פרענא לחתא, ואמר טוד (סג) על מי שאין דבורו כנחת עם הבריות שאומרים עליו חברי מי שלא למד תורה, וכאילו ראה לבאר שהכל תלוי בתחלת הלמוד. ולענין הפירוש נדחקו הרבה מן המפרשים ז"ל, כי רש"י ז"ל מחק הגרסא וגורס אין מספיקין. והזקק הרב ז"ל בכך כי מן הגרסא שהלמוד ע"מ ללמד אינו לומד ע"מ לעשות באל"כ למה חלקם ומה הפרש יש בין זה לזה, וידוע שהלומד ע"מ שלא לעשות נוח לו שהספיק שליטתו על פניו. ורבינו יונה ז"ל פירש ע"מ ללמד לעשות בלי דקדוק, והלומד ע"מ לעשות בדקדוק. וכל זה אינו שום גי. אך הגרסא כי שיהיה לדיקים גמורים, אלא שהא' היה תחלת הלמוד אל הלמוד מ"ר גרסה נפשו בחשק ההורה והכיר גדול מעלתה, ואחר הלמוד כל מה שידע יעשה, ולזה מספיקין בידו כפי אשר עלה במחשבתו מתחלה ללמוד וללמד. והב' היתה כוונתו מתחלה כדי לעשות רצון יולרו לבד, ואילו היה אומר לו חפור כל היום ועשה רצון יולרך היה עושה, ולפי שזה נאחו בעיקר שהוא המעשה מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות רצון יולרו לבד, כי תחת העשיה הלמוד: ויתכן לפרש כדי שהיה המעשה כפשוטה, כי אפי' לא תהיה כונת הלומד מתחלה כי אם אל הלמוד לבד יסייעוהו מן השמים להגיע אל כונתו, וכמו שאמרו שמתוך שלא לשמה בא לשמה. והשית' הלהיב לבב המון העם באומרו (יירקא טו) ונתתי גמיעים וסרסס כוס, וכאשר ידעו ויבינו יכירו מעמדם האמת, וכמו שאמרו רז"ל צ"פ חלק, ואחר למודו ישאר למקרה בחירתו, אפשר שיהיה כר' שמעון בן עזאי שהיה אדם גדול, ואפשר שיהיה כאליעזר אחר. והמעשיות הללו עדים נאמנים על אמתת זה הפירוש. והלומד על מנת לעשות כר' עקיבא ע"ה שאמר עליו השית' אצחו לו לזקן ראוי הוא שיסתמש בכבודי, וזה מאשר מלא חן בעיניו ית' והספיק בידו ללמוד וללמד ולעשות. גמיעת כל שהכמתו מרובה בארציהו תראה משם:

מסכת אבות פרק רביעי

ג'ר' ר' יוסי ב"ר יוחנן . כבוד וְלַעֲשׂוֹת : רַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר אֵל תִּתְרוֹשׁ בֶּן הַצִּבּוֹר .
 וְאֵל תַּעֲשֵׂה עֲצוּבָה בְּעוֹרְבֵי הַרְיָגִין . וְאֵל תַּמְשִׁיחַ עֵצֶרָה לְהַתְנַחֵל בָּהּ וְלֹא קָרָהּ
 לְחֶפֶר בָּהּ . וְבֶן הַיָּה הֵלֵל אוֹמֵר וְדֹאֲשֵׁמִישׁ בְּתַנְיָא חֲלָף . הָא לְבַדְתָּ בָּל
 הַתְּהֵא

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

ר' צדוק אומר ואל תעשה עטרה . יאמר כי לא ישתמש צנורם לא תשמים כבוד ולא תשמים הכאה . והביא ראייה מדברי הלל על בניהם שהיה אומר ודאשתמש בהנא חלף כל תשמים במשמע , והוא מה שדקדק הוא ואמר וכל הנהגה מד"ת נוטל חייו וכו' . והצ"פ שנפלו פני ארצה ואלמתי ממנה שכתב הרמב"ם ז"ל בזה המשנה , ומי יבא אחרי המלך את אשר כבוד החס ומודה אפי שאין להשיב , אבל יש ללמד זאת מעם על הנעקבים מעקלוחו ז"ל , כי ההנא הם אלה השני תשמים בצננון אחד , וידוע כי כבוד השמים יתלו והינם עוזרים דת , אלא שאין ראוי לשים כוננם בלמודם כדי לקבל גגה שיעשו הדברים לשמם וסוף הכבוד לבוא . ואפשר שנאמר כ"ז על השמים השני וכיא הסגלה , ולא נעלם ממני ההפרש הגדול אשר בין השמים הראשון והשני , כי הראשון לא יחוייב שיהפעל ממנו , כי הצ"פ שיכבדוהו ישלל בעיניו ונמלא כבוד התורה במקומו והוא לא יבנה ממנה , משא"כ בהגלה הב' כי תבוא כמים בקרבן וכשמן בעלמותיו והוא בלא ליהנות , אבל כיון שנאלחו ההנא שהזכירם בצננון אחד , וכן ישמכר שהיה עוסק בצורה והכל נוטל חייו , ושמונו אחי עזרים כמו שספרי החכמים , אין ראוי להחזיק עצמים מרודים הממיתים עצמם על ד"ת והלמלא הם נשתכחה תורה מישרלא לרוב ערדות הזמן והארות המתרגשות לבא בעולם , פי גא יוכלון שאת אם יערכו לבקש ולרדוף אחרי ערפם , כמו שהחזיקם הנשר הגדוג בעל הכנפים הרמב"ם ז"ל , ועוד כי אינם מקבלים אלא כדי חיותם לבד . ועם כל זה מודה אני שמי שאפשר לו שלא לקבל שום הגאה כמו שהיו מחמירים על עצמם חסידיו עולם , אשריו ואשרי חלקו כי תרבה מענהו למעלה ראש ואין לזרים אחרו , כי אין ספק אלא שהוא חולק עולמו עם מי שהוא מקבל ממנו . והוא נוטל חייו מן העולם , שהוא ממשע פרנסתו מעולם הקיים . וענה אשכז לפירות המשנה . ודאשתמש בהנא חלף , נקראת התורה כתר סתם למעלה , כי היא עולה על כל הכתרים , וכמו שקורין לגדול הכבוד רבי סתם למעלתו על בני דורו , ויבדילו לבדדילו מולתו יקראוהו בשמו , וכן נקראת התורה אלל שאר הכתרים כתר התורה :

החלף . יש מי שפירש החליף הכונה , כי התורה ראוי שימשמשו ותהיה היא העיקר ויתר הדברים טפל לה , חנה עשה להסך כי עשהה שפחה חירש נבירתה כשנשתמש ממנה מאשר היה ראוי להשתעבד לה . ויתכן לפרש מלשון ילין וחלף , שנהסך והיה גלויש אחר שהיה נאחו בעץ החיים ונכרת משרשו , על כן הירא את דבר ה' ייח ענשו מלששתמש בכתרו של מלך וירעיב עצמו , כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קמו) אתהלקך לפני ה' בצלצות החיים , האמנתי כי אדבר אני עייתי מאד . המשיל המשל לשני אנשים יקראום לבעירה גדולה , והאחד הלך אל ביתו לאכול ולשתות , והשני מרעיב עצמו ואפי' היה אפשר לו למלא כרכו מתענוגי ביתו . הראשון יורה כי אינו מאמין עיין הסעודם הסיא , והשני הוא המאמין אמונה שלמה כי יקום להשביע נפשו ממעדי שלחן המלך . וצ"ל המלך דוד כי הוא היה מאמין באמת שהלכו בצלצות החיים כמו שהיה מדבר בפיו , לא כשאר האנשים שאינם מאמינים מה שידברו . והביא ראייה נלחת אני עייתי מאד , שהיה אפשר לי להשתעבד בזה העולם ולא פיתתי אל רהבים ושמי כזב , וכתב ר"י ז"ל בפסוק (משלי טו) אורח חיים למעלה למשכיל , מי שהוא דר בעיר אחת לא יבנים לעצמו בית עיר הסיא ולעשוהה עפלה , רק כשיבחר בבירה עיר אחרת אז לא יסייב

מסכת אבות פרק רביעי

הַתְּהִינָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה נוֹמְלֵי חַיֵּי בְּן הָעוֹלָם: ה רַבִּי יוֹסֵי אֹמֵר כָּל הַמְּכַבֵּד אֶת
 הַתּוֹרָה נוֹפֵל מִכְבוֹד עַל דְּבָרֵי וְכָל הַמְּבַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה נוֹפֵל מִחֲבֵל יְדֵי
 הַבְּרִיּוֹת

פירוש כהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

צדירת העיר אשר הוא גר שם להכין כלי בית ולקנות צתים שדות וכרמים. וצינור הסנין
 הזה מודע צטערים עכ"ל. ודברי פי חכם חן, ואע"פ שאין ראוי לחכמים לדרוש הכבוד,
 אין ראוי לגרוע מחוקם:

ח רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. ויתכן לפרש עטם
 הסמיכות, כי העושה התורה עטרה הנה הוא מחלל קדושת התורה וגופו מחולל
 אם כן ילא שכרו בהפסדו, אמנם השומע ידו מכל הנאמר מכבד את התורה ומקדשה
 וגופו מכובד על הבריות מפני כך ילא הפסדו בשכרו, כי אלל המשכילים הכבוד עדיף
 מכל הנאות הגופניות והערב והטוב, ואתה אל תעשם עטרה להגדל וכוף הכבוד לבא
 אליך כפול ומכופל, כי המכבד את התורה וסומע ידו מהנאותיה גופו מכובד על הבריות,
 ח"כ כאשר תצרח מן הכבוד ידוף אחריו, ואם תרדוף אחריו אזי יצרח ממך:

כתב הר"י ש"ן ז"ל הטעם שיכיר דעתו מעלתה והיא יקר תפארת גדולתה כי לא יערכנה
 זכב וזכויות, ויסבור כי יקראת עוזה של הקב"ה שנאמר (חב"ל"ג) אלה וחרון עורך,
 ויזהר אזורה יתירה כבוד עממה ובכבוד חכמיה ובכבוד ספריה. כבוד עממה כ"ל,
 לשכוח זה תמיד נפש שוקק, ויזהר אזורה יתירה כבוד עממה שיחיה גופו נקי
 וידיו וזגדיו נקיים והמקום בלא יהיה שם ענופת. ורבי לי עם המתחסדים וקוראים
 הומיות צטוקים וברחובות מבלי שיקפידו אם יש צב ענופת, ואם ישיבוי כי איך יתכן
 ללאת מביטם לבית הכנסת מבלי הרהור דברי תורה, ולא ידעו ויכירו כי החושך עממו
 מעצירה וותים לו שר כעושה מלאה, ואיה מלאה גדולה ורמה כהודע ע"ל גופו ואיבריו
 קודם שיכיר את השם ויביט אם הוא צמקום הראוי, והוא מקיים מצות (דברים ו) את
 ה' אלהיך תירא, וכתיב (מלאכי ג) וייראני ומפני שמי נחת הוא, וכשהוא אומר בסדר
 היום צרוך אלהינו שצראנו לכבודו והבדילנו מן הוועים, יאמר אורה ציישוב וכוונה ראוי,
 כאלה שראו כצטן באלה לפניו והוא כפוא להשליך אורו לתוכו ואלל ונחנו לו ממשלה
 וגדולה. ואינו אם אוכלת כדת השר, ואינו ממשלה וגדולה כתורת אמת. וכן יעשה
 כשיצרך צצבור ויקשיב לשליח צבור כשקורא בתורה, כמו שאמר בספר הזהר, כי המכוין
 צאורה עשה ותכיינס אזויו קצבות ועיני שכלו פקחות מעלין לו כאלו קבלה מהר סיני,
 וכמו בלא היה שם כי אם קול אחד כן ראוי שיחיה עתה. כבוד חכמיה כ"ל, שינהיב
 בהם כבוד גדול ומורא כמורא שמים, שהרי מוראם מאלה ה' אלהיך תירא ותדבש,
 ופיראה אורם כראות פני אלהים, רואה לומר כראות פני מלך ושופטיו ושועריו. כבוד
 ספריה כ"ל, צריך להנאות ספריו ויניחם וילניעם צמקום הנבחר שצביו ויכסה אורם
 צעליה חשובה, וכמו שעוין תחבולות ותולין כסרין צאור להניח עליהם אוכלים לשמור
 אורם מן העכברים ומן החתולים, יעשה ג"כ לשמור כבוד שמים, וכשהוא מעלעלם לא
 יטעלעלם כשאר כלים כי אם דרך כבוד וליניעות כמעלעל בגדי המלך צפני המלך, ולא
 יגע בהם כי אם צידים נקיות. ודברים אלו מסורים ללב וירא אלהים ילא את כלם.
 כל אלה דברי החכם ז"ל עם מה שהורונו מן השמים: ולענין לשון המשנה אחרוב שרמז
 באומרו גופו מכובד שני דברים. א' כי אין הפעולה הזאת כשאר הפעולות שיקוון הפועלת
 אחר הפעושה, אבל זו צעת הפעושה שצרה עם הפעושה אורה ופעולתו לפניו, כי אינם
 כבוד לאלה יוצר מהיותו מכבד התורה, ולא לצערך למה שדחק אחד מהמפרשים, כי
 סברות יכבדוהו אה"כ. ה' כי כבוד התורה צמקומו עומד ולא תכובד יותר מפני
 סמכדים, וגם לא תצוה ותהחלל מפני המחללים, אבל המכבד אורם מכבד עממו
 והחלל

נסכת אבות פרק רביעי

ט"ז 97

תְּבַרְיָוִת: ס רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּנֵי אֱוִיר הַחוּשֶׁךְ עֲצָמוּ בֵּן הַדִּין פֹּרֵק מִפְּנֵי אֵיבָה וְנָגַל וְשִׁבְעַת שָׁוִיא. וְהָנֶם לְבוּ בְּהוֹרָאָה שׁוֹמְהָ רִשְׁעָ וְגַם רוּחַ: יי הוּא תָּהּ אֱוִיר

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

וסמנחג חת הסורה סוח המחולל, וסדר הסורה יגלל לעד. ולשון גופו כמו ענמו, כמו גופו של פסח, גופי הלכות, וכן הרבה בלשונם ז"ל: אחר שהסיר על הכבוד חזר להסיר שלא יגיס לבו בהוראה. הוא אומר,

רַבִּי יִשְׁמְעֵאל בְּנֵי אֱוִיר הַחוּשֶׁךְ עֲצָמוּ בֵּן הַדִּין. י"מ בצעלי דיין, כי מהיותו בל בדין עם חבירו יבא להתקוטע עמו. ואינו כן, כי איך יקשר עם וסגס

לבו. ומי שפירש עם הדיין ידבר שינוע מלהתמות דיין, וכי תחבטל תורת הדיינים, ועוד אין בלשון עולה יפה, ועוד אינו הפך הגם, לכן נראה כפירוש רש"י ז"ל שאינו רוצה לישב בדין עד שיחפשו, והוא לשון החושך, שמהלל בנתינת הדין והוא עליו למשא

כבוד, והוא לאות בן יראת ה' בין עיניו פן יטעה בהוראותיו. פורק ממנו איבה וגזל, כי היואל לייב מן כדן יחשוב שעותו דינו, ואף היואל זכאי שמעטו זכותו. וגזל, כי א"א שלא יטעה בקצת הפעמים, ושבעת הוא, כי כל העומדים שם יעשו, כמו שאמז"ל:

כתב הר"ן ו' ששן ז"ל תפס שבעת הוא ולא שבעת שקר, שאפי' חייב שבעה בדין והשבע נשבע בנחת הוא שבעת הוא מלד הכותן שיודע האמת, והשבע על

הידוע לאדם הוא שבעת הוא. אמנם הגם לבו והוא המחך הדין במהרה כי יסמוך על עיונו ויאמר בריא לי שהדין כן נקרא שועה, כאומרנו (משלי כו) ראתה איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו. ורשע שאם היה בו יראת שמים לא ירא לנפשו. וגם רוח

כי החכמה אללו כלי לכבוד עלמו, ולכן פסק מהרה להראות חכמתו. ויתכן לפרש כי אלה הב' על שהיה ראוי לפרוק ממנו הב' הזכרים והכנים עלמו החסידים. שועה, כי מי הוא זה היכול להרבות רעים ומרבה אויבים. ורשע, כי אינו חושש אולי יגזל, נראה

שהגזל דבר קטן בעיניו. ושבעת הוא, דע כי אמנו חייבין להדענע וללבוש פחד ואימה מהמלך הגדול ממ"ה הקב"ה, וכשתלא הזכרת שמו מפניו שימלאו כל האיברים

רתה ואימה חויע, ואף כי השבע. לכן הירא שבעה מורה בדעתו כי שכינה למעלה מראשותיו, אבל מי שאינו ירא ואינו חושש בכך הוא כמרים יד במלך או כמכחיש מליאותו. ולז"א (שמות כ) כי לא יקרא את אשר ישרא את שמו לשוא, הוא מחלל את השם ונתה ידעת כי הגאה שוא מאת ה' מן השמים, כי הוא כמכחיש מליאות רם וגש

אשר לו נאה כל כבוד וממשלה, כאומרנו (תהלים נג) ה' מלך גאות לבש: **הו"א** היה אומר אל תהי דן יחידי. אמר למעלה החושך, ואם א"א להיות כן כי לא ידלו הצעלי דיין לבא לידי פשרה ונחת מחוייב לפסוק הדין, על כל פנים

כל מאי דאפשר לתקוני הקן, ובקש לך חברים ותמלא רפואה למכת שלשת החלים המכנים, כי כשהיו הדיינים רבים לא ידע בעל הדין על מי יתדעם, וגזל כי אינם קדושים כל כך לעשות, ואין ראוי להקרא גם רוח כי לא על שמו יקרא הדין: שאין

דן יחידי אלא אחד. לא אמר הקב"ה, כדי להודיענו סבת המשנה, שמי שהוא מורכב א"א להמלט מן הטעות והשגיאה, אם מפני קלוזו בהשגת האמת, ואם מהיותו נוטע

במצונו לאחד מצעלי הטעות, וכמו שנמלא בשמים המתוכחים זה עם זה ובא אחד אשר לא ראה אותן מימיו וחושק שיחבד אחד מהם על חבירו, וזה מהיותם קדושים בטבע. ואולי לזה היו מתעטפים הדיינים בדין. אבל הקב"ה שהוא פשוט בהמלט לו נאה לדון

יחידי. ויתכן כי הדין יחידי ראוי שיקרא גם רוח מטעם שאין דן יחידי אלא אחד, וכהיב (תהלים פט) כי נוי בשחק יערוך לה', וגם המכריח את חברו מהולדות הגאוס וכמו שאכתוב עוד:

מסכת אבות פרק רביעי

אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד . ואל תאמר קבלו דעתי שכן רשאין ולא אהה : יא רבי יונתן אומר כל המקום את התורה מעני סופו לקימה

פרוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

ו**אל תאמר קבלו דעתי** . כשהדל להרחיקו הרחק כמעטוי קשת מהשלישית והיא גם רוח , אל תאמר אני הוא המומחה ואם לא מפני ענותותי הייתי דן אני לבדי את הדין , וגם עתה סברתי תעשה , אין לך לחשוב כן , כי הם רשאים לקבל אם יראו ואם לאו אי אחת יכול להכריחם , כך כתב הרמב"ם ז"ל וכו"ר יונה ז"ל . ולא הבנתי טעם ולא אחת , כי לדבריהם ז"ל חסר מן המשנה . והנראה בהם רשאים לפסוק את הדין ולא אחת , כי אחת קרחת אחת הלום כי הולרכת אליהם והם אינם לריבים אליך , ואיך תעשה אותם רעים עליך מלד אחד ומלד אחר תרצה להכריחם שיקבלו דברך . וזה יקשר יפה עם אומרו שאין דן יחידי אלא אחד . כי כשהקב"ה אמר למלאכי השרה נעשה אדם , אף אם היו אומרים לו שלא לעשות לא ישנה דרוגו מפני כך , וכמ"ש ז"ל . לכן הסויד גם כן על זאת המדה , כי אלו הם מדות לדון יחידי ולהכריח , לאל ית' יכונו , ובכלל האזהרה הזאת שלא יכריח את חברו לקבל סברתו כמ"ש רש"י אר"ב (ב) הנה זאת חקרנו כן היא שמענה ואתה דע לך :

יא ר' יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני סופו לקימה מעושר . ע"כ ביאר אל תעשה עצירה , מכאן ואילך ולא קרדוס . וזה כי תורת ה' עץ חיים נתחילו עוה"צ בעולם ותחילתו העולם הזה במקרה , כי זה העולם הכנה ודרך לעולם שכלו ארוך , וכאומרו כי הוא חייב . וכמו שכתבתי במשנת משה קבל תורה בס"ד . ולז"א שלמה ע"ה (משלי י) להנחיל חוכמי יש ואורחותיהם אמלא . קרא העולם הבא יש , וכמו שאמר להנחיל כי הוא היש האמתי וזולתו אין , ואמר ואורחותיהם אמלא לרמוז על טובות זה העולם , והוא אומרו (שם ג) אורך ימים בימינה , ראה איך ייחס אורך לימיו כי הנה עיקר תשמישו של אדם . ואם היה השי"ת ממלא האורות העמלים בתורה בהחלת עסקם בה , יתחלף להם המקרה בעולם ויחשבו טובות זה העולם עיקר , כמו שיחשבו הכלבים העלמות אשר ישליכו להם בעליהם עיקר . ולזה ראתה ההשגחה שלא לעשות כן עד שיכנסו בצריחו מאהבה גמורה ואז ישפיע להם כבוד . ולז"א ר' יונתן כל המקיים את התורה מעוני סופו לקימה מעושר . וכתב הר"י שושן ז"ל . ועתה זרע הצרכה בעלי בריתו , בראות ההגל אומר כל המקיים זאלו רואים המקיים בהפך , כי יש מקיים התורה וכל כך ילך עני עד שמבטלה מעוני ומרוב עבודה , ויש שמבטלה מעושר וכבר מלאה ידו , אעפ"כ אין גהררר אחר מדותיו כי כל דרכיו משפט , ודברי התנא כמים ואמתיים , ואם נראה להפך יש לנו להשיב כי חטא האיש ההוא ונענש על חטאו , וכאשר תראה בהחמת הרפואה שאומרת מי שיש לו חולי פלוני יעשה דבר פלוני וירפא , ואם יעשה כך וכך ימות בלי ספק , ולפעמים יקרה בהפך , אין ראוי שנקיב דברי הרפואה מפני כך כיון שנתבארנו בעצמות האמתיות והיו כמים ברוב פעמים , אבל נאמר כי האיש ההוא פשע בעלמו . ועוד נ"ל שיש לדיקים שצדקתם יחוייב להם הטוני , הא כיצד יש לדיקים שאינם גמורים , ויש לדיקים גמורים לא נמלא בהם עון אשר חטא , וזו מעלה נפלאה אין למעלה הימנה ובמקרה מזמן להם חטא קל , היחכן שיאבד שם הדיק הגמור ההוא שיקרא לדיק שאינו גמור , לזה יענישהו השי"ת בעוני או ביסורין כדי שיטאר שמו עליו . משל לבגד של משי נאה מאד ויש בו חוט השערה יסורוהו ממש כדי שיטאר נקי לגמרי , ואם אינו חשוב ויש בו כמה שערות לא יחשו לו . וח"ש ז"ל (הגלים ב) וסביבו כעפרה מאד , מדקדק עם חסידיו כחוט השערה . וכתב עוד הר"י שושן ז"ל . וזה שאמר שלמה ע"ה (משלי ג) כבד את ה' מהונך וגו' וימלאו חסידך

נוסכת אבות פרק רביעי

לְתַתִּיבָהּ מֵעֵשָׂר. וְכָל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעֵשָׂר כּוֹפֵי לְבַטְלָהּ מֵעֵי: יב רַבִּי
בְּאֵר אֲמַר הָיָי כִּמְעַט בְּעֶסֶק וְעֶסֶק בַּתּוֹרָה. וְהָיָי שֶׁפֶל רוּחַ בְּפָנָי כָּל אָדָם.

ואם

פירוש מהרב החסיד ר' יוכב"ע יעב"ץ ז"ל

בבב, מוכר וגו'. יאמר אע"פ שהצטערתך שימלאו חסמך שבב אס הכבד אס ה' מהוק
ואחס עשית כן ולא נחמלאו חסמך שבב, ולא עוד אלא שאולי היו מלאים ונתחוקו,
אל תמאס מוכר הש"ת, ואל תקרא תגר על דיקו של עולם, כי אולי חטאת לו
ונפרע ממך בעו"ל להטיבך בחריקה בצולם הבא, כי את אשר יאהב ה' יוכיח, ע"כ:
ודעו רבותי כי המכבד את ה' מהו ונתחוקו אולריו והוא לא דרסר, נסיון גדול הוא
לו ויעמד לו על כמה עבירות, ולכן יוכיח הש"י את יראיו צו החוכמת יותר משאר
הטובות. וכן אס היה עוסק בגמילות חסדים ייסרו בגונו כדי להודיע רוב חבחו,
וכיו שפס להברס אביו ע"ס שסכוו בבנו הגמול שמונה ואמון בחיק האמונה, ובדרכים
עלמס שסיה עושה מלוחיו ית', כדי להודיע חבחו. וסכו האמונה ואפות לדברו היא
התקוה והצטחון, כי מי שסיה רוחה את אליהו ע"ס צורח מפני איזבל, זה בחלית
הלדק וזו בחלית הרשע, סיה תמס, ואס קוס לאלהים ראה כי אליהו עלה בסערה
השמימה ולא עעס עעס מיתה וקבורה, ואיזבל לא זכתה לקבורה אחר מיתה משונה,
וזו שלא סיה לה זכות כלל כי אס היותה מרקדת לפני חתן וכלה על כן נשאר כפות
רגליה וידיה, נעשה בחייה, ואחאב שנגע לא נעש בחייו, ירבעם מת בשביס עובס
דרכר עסקו בתורה למען יאבד ממנו השארית. ומן הנגלות האלה נעמוד על הססרות,
על כן אין להכיב מאמר הסגל כל המקיים, כי אפי' שלא יעשיר צמיו המקיים את
התורה מעוני, סנה תחיית המתים אשר היא יסוד כל התורה ושס ילדקו משפטי
התורה, דכתיב (הלים יב) משפטי ה' אמת לדקו יתדו. ואס דברי ר"י ק' שושן ז"ל
כיס, כי כן הדבר כאשר גזר בקלת אנשים, הסירון אשר כתבתי יותר כולל. ועיין זה
המשנה רמז הסהוב באמרו (במדבר כס) פינחס בן אלעזר, וכסספר עיין דתן ואבירס
קריאי העדה אשר סלו, ויש לתמוה למה הוצק להודיענו שפינחס סיה בן אלעזר ודתן
ואבירס סיו נשיאי עדה קריאי מועד, אצל רלס לומר ראו פינחס שקיים את התורה
מעוני, כי סיה בן אלעזר מוצע פרתמי הססונה ולא נחבן עדין, ולא פסס אל זה כלל
אבל קנא לאלהיו כאילו קבל ממנו עובות גדולות, ודאו שכרו כי קיים את התורה
מעושר וסיתה לו ולזרעו, וכספר על בני ישראל, שכר מלוא מלוא, כי יכפר כל ימיו
לעד. ודתן ואבירס סיו להסך, כי השפיט סאל ית' להס כבוד וסס גמלו רעה תחת
עובה, ולסו האריך סו דתן ואבירס קריאי העדה, וכופס בטלו מעוני, כי נאבדו
מתוך הקסל:

יב רַבִּי פֶּאִיר אֲמַר הָיָי כִּמְעַט בְּעֶסֶק וְעֶסֶק בַּתּוֹרָה. כְּתַב ר' יִשְׂרָאֵל לְבוֹת בְּנֵי
הָרֶם בְּתִים, בְּנֵאֵס הַש"י וְהַכִּינִס אֲלֻרְתִּים לְחַכְמָה, וְכַשְׂמֹאלָה הַתּוֹרָה לְב פְּנוֹי
הַמְלֵאָה מִסְפִּירִים, וְאֵס יִכְנֵס צו שׁוֹס דְּלֵגָה וְעִירְדָה וְהַרְוִירִים וּמַחְשָׁבוֹת תְּנוּס מְלֻבו,
וְהַמְשַׁבְּלוֹת כְּאֶשֶׁר יִחַזוּ כֵן יֵעָו. ולפי שהרדיפס אחר הממון יגון כאמרו מרבה נכסים
מרבה דלגס, סססיר הסגל סיו ממצע בעסק ועסוק בתורה וסו שפל רוח צפני כל
האדם. כתב ר' יוסה ז"ל גס זה מדבר צעוין התורה, ולכן כתבו ר' מאיר [באמצע]
ז"ל קדמו ולא אחרו (ור"ל) [ור"ל] אף כשתלתי בתורה שסיו ססללח סאמתית לא
התגלה צס וכ"ש שאר המעלות. ויש מי שאמר לפי שהעושה תורתו עיקר חיובין צפי
עירו לסתעסק במלאכתו, סוכר שלא השאל אהס צפיק, כמו שאמר רבא לתלמידיו על
רב דמינו סו אי צורבא מרבנן סו נקיטו לים שוקא. וכל אלה הדברים ערבים וכווחס
אבל לפי עס שדרשו ז"ל גיסי אלה מנפיק אחד (דברים ל) לא בשמים סיו, לא בגסי

מסכת אבות פרק רביעי

וְאִם בְּמִלַּת מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לָךְ בְּיָמֶיךָ הַרְבֵּה כְּנִגְדָךְ. וְאִם עֲמַלְתָּ בְּתוֹרָה יֵשׁ לָךְ שְׂכָר הַרְבֵּה לְתוֹךְ לָךְ: יג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְהָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ קַמָּגוֹר אֶחָד. הַיְשׁוּבָה יִמְעָשִׂים

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

ברוח היא, ולא מעבר לים היא, ולא בעוסקים בחסורה היא, יצא היטב לפי מה שכתב ס"ר ישראל ז"ל, כי בשתי המדות האלה תמצא הסורה מנוח לה ותשכון בגופו: ואם במלת מן התורה יש לך בטלים הרבה כנגדך. כהן הר"י נ' שושן ז"ל אל תדמה בנפשך ר"י אם בעלה מעמל הסורה אז ינוח לך ותשב לבטח, אדרבה כי אז יתחדשו לך דברים ימים ועניינים בטלים שיטריחוך הרבה מאד. וקרא עסקי העולם בטלים כנגד עסק התורה שהוא קיים. ולזה אמרו ז"ל (סנהדרין נט:): (אינו ה) אדם לעמל יולד, א"י אם לעמלה של תורה או לעמל ד"א כו', אשרי מי שעמלו בתורה: ואם עמלת בתורה. מפני אחד משני דברים ישתדל אדם בכל דבר, או להגלל מהעונש, או להרויח. אמר כי בעסק התורה התקבצו שמיים יחד. יש לי שכר הרבה ליתן לך, אני בעלמי אהננו לך, ולא ע"י שליח, כי עבדי המלך אין לבס רחב כלב המלך, כן כהן ר"י ז"ל. והר"י ישראל כתב וזה המשל כפלא, אלא שיותר נכון בעיניי כי הטוב המגיע לאדם מהשי"ת, והרע מעוותיו כי הוא מסבב שירד, ולזה תקו חז"ל אחת בחמתו, ובפורעניות מפני חטאינו גלינו ונתרחקנו, ולא אמר הגליהנו והרחקתנו, וכן עשה התנא יש לך בטלים, ובשכר ייחסו להשי"ת. ודברי פי חכם חן:

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד. כמה הפליג זה האדון ע"ה במלות מועטות כמנהגו, כמ"ש עליו משנתו של ר' אליעזר בן יעקב קב וקני. תחלה הורה כמה גאים המעשים הטובים וכמה מכווערים המעשים הרעים המכווערים, כי הם עושים רועש במליאות וחרפת העובר עבירה לא תמחה, וזו אזהרה גדולה באמת, וכמו שאמרו ז"ל אילו היה יודע ראובן שהקב"ה כותב עליו (בראשית לו) למען הילל אותו מידם, היה מוליכו על כהפ, ואילו היה יודע בזמן שהיה כותב (רות ג) ויזבע לה קלי הרגולת פעוטה היה מאכילה. ולכן הליבו הלבבות זה האדון באומרו קונה לו, ורמז במלת קונה ענין נאה, והוא מה שאמרו חז"ל כי הדיק נוטל חלקו וחלקו חזירו הרשע בג"ע, והרשע חלקו וחלקו חזירו בנייהם, ולז"א קונה ולא אמר עושה, כי אותו החלק מוזמן לכל יבוא. ובמלת לו, רמז אם נדקת נדקת לך ולנת לבדך תשא ענשך:

תשובה ומעשים טובים כתרבים בפני הפורענות. זה המאמר ידק בכל. אבל אמר בכאן להכרח ייכר, כי לפי דבריו היה נראה כסותר חומת התשובה, שאם העובר קנה לו קטגורים הרבה מה תועיל התשובה הרי חרפתו לא תמחה. לזה המשל הענין למנן אשר יגן על בעליו מחרב חנית וחאים, וכן בעל תשובה בתשובתו יגלל מהקטגורים ההם וכקש נחשבו לו, מקולם לא יחת ומהמונים לא יענה. ואחר אשר הודיע מליאות התשובה הודיענו שרשים גדולים כמעט הם טולעים כל מה שאמר בתשובה, וכל זה במלה אחת והיא כתרבים:

השרש האחד כח התשובה ויקר הפארתה, שתליל בעליה ברגע קצן ותוניתו מהפניס לאור גדול כהרף עין. וזה כי אע"פ שחפץ כל ימיו חפאים עלומים ובסוף יעשה תשובה, יגלל מדינה של גיהנם ויהיה מנוחלי העוה"ב. וראה כמה הפליגו חז"ל בזה, אמרו במסכת ירושין (דף נט:): האומר ללשון הרי את מקודשת לי ע"מ שאני נדיק גמור, הפי' הוא רבני גמור מקודשת שמה הדין בתשובה. ולזה המשל האדון

פרק פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל רביעי נא 161

ע"ה השבוע למגן, שאפי' ילאה החגית מיד האויב וכל להלל בזמן חסד בידו, והוא אומרו כהרים וכו', כי אפי' חרב מונחת על נוארו אם יעשה השבוע ורפא לו:

ה'ש"ש השני לזכות השבוע. כי לריכה שהיה נערכה לפי העבירה כמו שאמרו ז"ל (יומא פו) עבר אדם על מנות עשה ועשה השבוע אינו זו משם עד שמוחלין לו. על מנות לא תעשה ועשה השבוע, השבוע הולם ויום הכפורים מכפר. על כריתות ומיתות בית דין השבוע ויום הכפורים חולין וזיכורין ממרקין, שנאמר (תהלים פס) ופקדתי בשבט פשעם. ודע כי כפי מרירות הנפש והחריטה תהיה מעלת השבוע, והמהלבל ומלעטר יומם ולילה על חטאתיו מכבין אותו מדינה של גיהנם, וזה יהיה כפי גדול העון. ולזה המשיל זה הארון השבוע למגן, כי ידוע כי מקבל מכת חרב לא ילטרך מגן כ"כ חזק כמו המקבל מכת חנית וכפי המכה לריך המגן עד שיטרך לחומת נחושת, וכן השבוע ומעשים טובים כפי אשר חטא:

ה'ש"ש השלישי לריך הצל השבוע שהיה השבועו מלב ומנפש, לא מן השפה ולהך, וז"ש (ויקרא כו) והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלה, אף אני אלך עמם בקרי. ורבים שאלו איך אמר שאחרי השבוע ילך עמם בקרי ויחזור ויביאם בגלות. והשבוע כי השבוע שעשו לא היה מלב ומנפש, וזה שאמר במעלה אשר מעלו בי, כי כעובל ושרץ בידו, כי לא הניחו חובותיהם ולזה לא הועילה להם תשובתם, ולזה הערים זה הארון ע"ה להמשיל השבוע למגן, נומר כי אם המגן אין תוכו כבדו, בחוכו הצא אשפה להב חגית וכידון:

ה'ש"ש הרביעי כי צעל השבוע לריך להחזור כאיש מלחמה לעמוד על נפשו, כי ילרו עלול אל העבירות, כי שז לו ההרגל צבע שני וכל איבריו כלם אויביו והם כמבקשי רעהו, ושכלו לבדו בעוזריו, ולכן לריך שלא יתן בינה לעיניו ולעפעפיו חנומה עד יכבוש אויביו לפניו, ויזהר בל ישוב לכסלה עוד, כי אז יחשב לאשמה רבה, כמ"ש החכם (משלי כו) ככלב שב על קיאו כסיל שונה באלותו, ופירש הר"י ז"ל בשערי אדק הכלב אוכל דברים נמאסים וכשיקראם יהיו יותר נמאסים, וכן החוטא עושה דברים מכותרים ואם יחזור בתשובה ויחזור אחר כך לאלותו אין קץ לסכלותו, ולז"א השבוע כתרים, שהאוחז המגן והחרב שלופה לא ינוס ולא יישן לשמור את נפשו. והורה עוד מ"ש ז"ל (כוכב נג) אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא ומי שהחטא ישוב והשי"ת ימחול לו, כי אעפ"י שצעל השבוע נשאר נקי כגן יומו יותר טוב היה שלא לחטוא. ואלזי זה שאמר (ההלים ה) אשרי האיש אשר לא הלך וגו' כי אם בתורת ה', ולא כלה יום אחד בצבל, כי אע"פ שיחזור אח"כ בתשובה, על אותו הזמן נאמר (קהלה ה) מעווה לא יוכל להקין וחסרון לא יוכל להמנות, הוא אומרו אשר פריו יתן צעתו וגו' וכל אשר יעשה ילליה, כי לא יכשל בימיו, יען אשר הרגיל איבריו לעבודה הש"י. ולז"א השבוע ומעשים טובים כהרים, כי אע"פ שימלט את נפשו היה יותר טוב שלא לצא לידי כך, כאומרו (משלי ה) ושמע לי ישכון בטח ושאקן מפחד רעה:

ה'ש"ש. רש"ס ז"ל גורם תורה כי אין דבר שלא יהיה במעשים טובים אשר הם המנות. אם יתורה על חטאו כדי הוא כחוב בתורה וכתודו, וכן אם השיב הגולה, וכן אם ילקה. ובכל הכוונות יש תשובה, ומה יאמר במאמרם אם יש לו פרקליטין גדולים ניגול ואלו הם פרקליטין גדולים תשובה ומעשים טובים. ע"כ ל"ל כי השבוע החריטה וההכנעה, והם הם עיקרי השבוע, והם דבר אחד יתלכדו ולא יתפרדו, כי לא יוכל להתחרט אם לא יכנע אין חרפתו חרטה ואין תשובתו תשובה גם אם יתורה, כי השבוע כוללת חרטה וידויו ועזיבת חטא, והחוב הכובץ את כלם ההכנעה בכל לב והשפלות, החלטה החריטה, והמלעיוהם הוידויו, וכופם עזיבת החטא. ומעשים טובים, כד"רז במלות עשה וכוהר במלות ל"ת, והוידויו בלי הכנעה אינו כלום, וזהו (ויקרא כו) והתודו

מסכת אבות פרק רביעי

וְיַעֲשֶׂים מוֹדִים כְּתָרִים בְּפָנָי הַפְּרָעוֹת : יד רבי יוחנן תַּסְנַדְלָר אֹמֵר כָּד
 כְּנִסְיָה שְׂהִיָּא לְשֵׁם שְׁמַיָּם סוּפָה לְהַתְקִיָּם . וְשְׂאִינְהָ לְשֵׁם שְׁמַיָּם אֵין סוּפָה
 לְהַתְקִיָּם : טו רבי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אֹמֵר יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידָךְ תְּכִיב עֲלֶיךָ
 עֲבֹד תְּכַבֵּד . וְכְבוֹד תְּכַבֵּד כְּמוֹרָא רַבָּה . וְכְמוֹרָא רַבָּה כְּמוֹרָא שְׁמַיָּם : טז רבי
 יְהוּדָה

פירוש מהרב ההסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

את עונם בלי חרטה, וזה אומרו במעלם, והבאתי עד יכנע לבצם ולא ירלו את עונם,
 ותהיה התשובה שלימה. כחוב צנזיאים (מיכה ו) צמה אקדם ה', והם מעשים
 עובים כי היום לעשותם ולמחר ליטול שכרם, אכף לחלתי מרום, והיא ההכנעה, האקדמנו
 צעלות, האתן זכורי פשעי, והיא הכפיפה. הגיד לך, אמתה אמתה אומר כי אמתה לדרך
 לשנייה אבל לא זו הדרך ולא זו העיר, אלא במקום העולות עשות משפט, ועשה
 לדקה ומשפט נבחר לה' מזה (משלי כה), חסד חפנתי ולא זבח ודעת אלהים מעולות
 (היטע ו), (ירמיה כג) הן דין עני ואביון הלא הוא הדעת אופי נאם ה'. ותחת הכפיפה,
 והלנע לכת, והיא ההכנעה, וכן נאמר באחאב עוכר ישראל (מלכים א כה) ויהלך את
 הראיה כי נכנע וכו' :

יד רבי יוחנן אומר. אחשוב שרמו כאלו ר' יוחנן הסנדלר נחמה גדולה לבצל תשובה.
 וזה כי בכלל כל כנסייה שאינה לשם שמים, אותה הקטיגורין אשר קנו צעלי
 העבירות, וירמזו כי סופם לעבור מן העולם וזה יהיה אחר קבלת ענשם, וכמו שאמר
 רש"י ז"ל והכל מתוקן לסעודה, אחד לדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעוה"ב ולא
 יהיה הכל מתוקן וטוב, וכבר הכרחתי כי זהו הפירוש האמתי. ומה תנין מה שקראו
 ד"ל אותם הנדונים בגיהנם לעד פושעי ישראל בגופם, כי הם והמנינים לא קנו קטיגורין
 לבד אבל הם עלמם היו קטיגורין, ועליהם נאמר (ישעיה סו) וילאו ורלו וגו', אבל
 שאר האנשים אשר שקבלו דינם בגיהנם יעלו ויהיה להם חלק לעוה"ב ויכזו בכנסייה
 שהיא לשם שמים שהם הפרקליטין, (שם ל) ביום חבוש ה' את שבר עמו ומחץ מכתו
 ירפא ויעביר גלולים מן הארץ, הוא שטן הוא ילך הרע הוא מלאך המות, כאומרו (זכריה
 יג) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. הקב"ה נתן חיות וקיום למלאכים כולם, דכהיב
 (נחמיה פ) ואתה מחיה את כלם, ע"כ כל כנסייה שהיא לשמה התקיים, ק"ו הכנסייה
 שהוא עלמו כנסה וקבלה והיא עדת ישראל אשר הביאה אל הר סיני ונתן לה את
 תורתו, וזהו (ישעיה מה) לא אמרתי לזרע יעקב הוה צקשוני, ק"ז מן המעשה אשר עשיתי
 בסתר, ודע את זה מאל :

טו רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך ככבוד חבירך. אין
 הכונה בכמות הכבוד, אך כאשר אומר. כי לפי שראוי לכעוס על התלמיד
 בקלת פעמים, וזה יהיה כזה שלא יזכר (בכעסו) [בכבודו] צעת הכבוד, אמר מלא כבודו
 ככבוד חבירך שאיך גורע מכבודו הראוי לו. ודרך החברים שלא יקפידו זה עם זה
 אלא פעם יכבדו זה את זה ופעם לא יחובו, אמר שיהיה כבוד חבירך ידוע וקבוע כמורא
 רבך, [ומורא רבך] בסתר ובגלוי כמורא שמים :

טז רבי יהודה אומר הוי זחיר בתלמוד. פירש"י הוי זחיר בו כי לא תוכל להסתכל
 ולומר שוגג אני כי שגגת התלמוד נחשבת עליך כזדון, כי היה לך לעיין יפה.
 אבל אם לא כיון אלא לכך היה ראוי שיאמר עולה כזדון. אבל לפי דעתי זדון ממש הוא
 די זדון לבו שהיאו למחר הוראהו, ובגגתו הוראה על זדונו. וכזה כר"ן שזמן ז"ל
 ששוגג במעשה נוכל לזכותו כי צטרפת דעתו ולבו כל עמו עושה כן, אבל הלמד דעתו
 ונצ"י יש לו לכויי את שמועתו. הרצעה אנשים מזורעים פתח שערי גיהנם, אלוס שוגג
 מזיד

בסכת אבות פרק רביעי

יְהוּדָה אָמַר הֲנִי זָהִיר בְּתַלְמוּד שְׂשֻׁנָּת תַּלְמוּד עוֹלָה וְרוּחַ: י' נְבִי' עִמָּעוֹן
 אָמַר עֲלֵשָׁה כְּתָרִים הֵן. כְּתָר תּוֹרָה וְכְתָר בְּהִנָּה וְכְתָר מַלְכוּת, וְכְתָר שֵׁם
 עוֹב עוֹלָה עַל נְפִיתָן: י"ח רַבִּי גֵהוּרָאִי אָמַר הֲנִי גוֹלָה לְמָקוֹם תּוֹרָה.
 וְאַל תֵּאמַר שֶׁהִיא תְּבוּא אַחֲרֶיהָ עֲחֲבָרֶיהָ וְקִיּוּמָהּ בְּיָדָהּ. וְאַל בְּיַתְדָהּ אַל
 תִּשְׁעוּ

גירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

מזיד כופש. אלוס רחמנא פטריה מיד הכוש אלוס, כי כלס בלוס במשפט. שוגג אלס
 סבול קרבן או בלו עליו ייסורין וסיסה נפשו לו לשלל, עליו נאמר אלס יש עליו מלאך
 ימנוך אחד, לא כלום סהל פוערו מן הדין ולמה כי הוא מכיר בלוסו לא אחר. מזיד
 נכסס בגיכסס עד תוס פנשו ואחרי כן עולה. פושע עומד סס לעולם, וילאו ורלו בפגמי
 האלטיס הפושטיס בי וגו' (ישעי סו):

י' רבי שמעון אומר ג' בתרים הם כתר תורה. כיון שכתר תורה היא העולה על
 כלס רלוו להזכר בו יפה, כתר מלכות זכס בו דוד, כתר כסונה אהרן, כתר תורה
 מונח לכל בלו עולם, שמה האמר של מלכות או של כסונה גדול ת"ל (משלי ה) בי מלכיס
 ימלוכו בי שרים יסורו, ואמרו ז"ל ג' זריס סס, זר מנצח הזכס כנגד כתר כסונה שכל
 יד המנצח זכו במחנותיהס, וזר השלחן כנגד כתר המלכות שהשלחן הוא סימן ליזכר
 שהוא למלכיס, זר הסדון כנגד כתר תורה. בעלי שני הכתריס עומדין חוץ לפרגוד
 ובעל כתר תורה נכסס לפני לפניס, הדע ששני הזריס עומדין מהוץ לפדוכת העדות וזר
 התורה לפני לפניס, וכלס נאמר (שמות כה) ועשית לו ובעל אהרן נאמר ועשית עליו,
 להורות כי כתר תורה גדול משניהס. והטעם כי שני הכתריס אינסי אלא לפי מה
 שיכבדוסי האנשיס, ולכך לזס ועשית לו כי הכבוד הוא הכתר, אבל כתר התורה לא
 יחסר מלומה אף אלס לא יכבדוסי, כנו שכתבתי: במשנת כל המכבד את התורה בופו
 מכובד. ולז"ל עליו, כי אינ מעלתה הלוי בכבוד אלא הוא דבר חוץ ממנה. זאת ועוד
 אחרת כי כל הכתריס לריכין לכתר התורה והוא אינו זריך אליסס, דוד מלך התורה
 זכס למלכות דכתיב (הליס קיס) זאת היתה לי כי פקודיך ללרתי, ואהרן ג"כ מלך
 התורה זכס לכסונה, שנאמר (מלאכי ב) כי שפתי כהן ישגורו דעת ותורה יקבצו
 מפיהו. וכתר סס עוב עולה על גביסן, אינו כתר רביעי, שאל"כ היס רלוו שיאמר
 ארבעס כתריס סן, אלא רולה לומר העוסק בתורה לשמה, והכהן הוסיג בכהונתו לשס
 גמיס, והמלך במלכותו, הרי קיס כל אחד מהס סס עוב, ואס ללא נהגו כבוד
 הרי כתיביס כלפס וסו נחשבו לסס הואיל ולא זכו לכתר סס עוב. ע"כ אמר כתר
 סס עוב עולה על גביסן. וכיון שמעלת כתר תורה כ"כ גדולה לריך לערות אחריס, הוא לומר,
 יח רבי גהוראי אומר הוי גולה. הסיר אזהרה זו בלשון גלות, לומר תהבזס וסכיס
 מעולעל ממקוס למקוס עליס, בוא ועשה כן כי יבועת ה' לעולם תהיסי ולדקתו
 לדור דוריס, ואל תשען על חבריך כי אינו דומס בומע מפי הרב לשומע מפי תלמיד,
 ואל תסמוך על פלפולך לומר מתוך דברי חברי אבין עיקר הדברים כאלבר נאמרו, רצו
 שיקרס לפעמיס שיאמר דבר מפי רבו והסומע יחס עליו, אהס אל תשבן על בינתך,
 בלס יקרה כן כעס אחס לא יתמוד. במסכת שבת כוף פירק חזית י"א כי ר' הסוראי
 כחא ר' אלעזר כן ערך ולמה נקרא סוראי כהיס מלוי עיני הכניסס כסלכס, וקרה לו
 שילא למקוס עמי הארץ ונתחך אחריס ובכח תלמודו וחזר למקומו, וכתכללו חבריו
 עליו וחזרס לו חכמתו. ועל זס התפרסס הכושנה יפה, אל תגלה לזקוק עמי הארץ כן
 יקדך כאלבר קרתי, ואל תבעת על חבריך שיחזרו חכמתך בתפנתס, גו: על בינתך
 בתחזירנה בעשייתך אל תשען:

ה'שען: יש רבי ינאי אומר אין בדינו לא משלוח דרשעים ואף לא מפורד הצדיקים: כ רבי מתאי בן חרש אומר הוי מקדים בישלום כל אדם והוי גב לאריות ואל תהי ראש לשעלים: כא רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. התקן עצמך בפרוזדור כדי שתבנה לפרקלין: הוא

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

יש רבי ינאי אומר אין בדינו. ❧ י"מ אין צפיון טעם למה לדיק ורע לו רשע ומוצ לו. ולשון בדינו, כגון לא הוה בדיה. ואינו כגון צעני, שהיה ראוי לומר לשלוחו, אף לא לייסורין. לכן נראה כמו שמפורש בצרייתא לשלוח הרשעים לא ונכחו לייסורי הדיקים לא נגענו, והכונה לומר שנחזיק עצמנו כבינונים לא כרשעים ונתייחס בן השבועה, ואף לא כלדיקים גמורין שייסוריהם ייסורין של אהבה. ואולם כי טעם כסמיכות שלא יתמה הגולה על עצמו. לפירוש הא' יקשה אך אמר אין בדינו, והלא ביד התינוקות הוא (דברים ו) ומבלם לשונאיו וגו' (תהלים נב) צפרות רשעים וגו', וההשגחה כי אילו היו כל הדיקים מתייסרין בייסורין וכל הרשעים מאריכים ימים בעושר וכבוד הוה מספיק, אבל המבוכה שיש לדיקים מלליחים ורשעים אובדים, וזה שאמרו ז"ל (ברכות ז.) ששאל מ"ר ע"ה מפני מה לדיק ורע לו רשע ועוב לו, והקב"ה הוא הוודע לב הדיק הראוי להייסר והוא חביב אליו ומייסרו, כי לא כל הדיקים ראויים וזוכים לייסורין כי יוכל יולרם עמהם להרע להם הפך מדתו שהיא להטיב. והאמת כי זו היא עובדה מופלגת, מכל מקום לא הכל זוכים שירצה להרע אפילו לפי שעה, וגם כי לא כל הרשעים שונאיו של מקום שהספיק שנאתו אותם להטיבם. ולפי שהסברה הזאת אינה אלא ביד המקום, על כן אמר לנו אין בדינו כלום אלא ביד הקב"ה היא. ולפירוש השני היא הערה גדולה, אמרו ז"ל (קדושין מ) לעולם יראה אדם עצמו כאלו חלו חייב ונחלו זכאי, כי מי שרובו עונות לא יקפיד על עבירה, וכן מי שרובו זכות על מנהגו כל כך, אך מי שהוא שקול יקפיד מאד, וכל שכן כשכל העולם כלו שקול וגם הוא: **כ רבי מתאי בן חרש אומר הוי מקדים.** ויש מי שכתב הוי זכב לאריות ואני מעיד שלא תהיה ראש לשועלים מקדים. כי מהם תראה וכן תעשה. וראיתי כתוב הוי זכב לאריות שזכב ארי ארי וראש שועל שועל, וכגון הוא. הלא תראה כמה החמירו רז"ל באותו מעשה בההוא שהעלה בלבבו טינה שאפי' לספר עמה מאחורי הגדר לא הניחוחו. וידוע שמתרפאים בדבר שיש בו איסור כרת, ובחזקת ונשוק לא היה בהם כי אם לאו, ובעמדה לפניו ערומה או ספור אחורי הגדר לא היה כי אם גדר חז"ל, ואפי' הכי אמרו ימות ואל יספר עמה אחורי הגדר, יען היות הדבר ההוא זכב לזכב ארי, והוא גלוי עריות. כתב ר"י שושן ז"ל כי הארי מעלה זכבו על ראשו, והשועל מוריד ראשו תחת זכבו. כמוהו צבני אדם, הנכבד מכבוד לקב"ה ממנו ורואה לו מעלה עליו, והנקלה מבזה את הנכבד ממנו ויורידהו לתטה לארץ. (משלי יג) הוֹךְ אֵת חַמְמִים יַחַס וְרוּעָה כְּסִילִים יִרְעוּ. יתכן לפרש מלבן רועה יקח מוהג מאחריים, לא מעצמו, אבל הסוֹךְ עִם חַמְמִים סוּפוּ שִׁינְהִיג אַחֲרֵיהֶם. וזו הבחינה ג"כ היתה לך אצל המעשה, הוא אמרו,

ג רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא. ❧ כשם שכל עומק לא נתכונה לבא בעער כי אם כדי שהכנס לפרקלין, קן עשה עוב"ז מפל במחשבתך ולא תשים לבך אל מעלותיו הדמיונות כי הכל כהם, וקום צרח לך ממקומך ודרוף אחרי המעלות האמנותיות והשגחה כדי שתכנס לפרקלין. בזה דברו שלא יאמר להכנס לפרקלין, שא"כ היה מורה שיכנס לפרקלין אלא שלא יוכל נסגר פניו.

מסכת אבות פרק רביעי

דוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מפל הני
בעולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מפל הני העולם
הזה

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

יפות תחת השם נה תקן עלמו, ואין הדבר כן, כי אם לא תקן עצמו לא יכנס שם
בשום דבר. ולז"ל התקן עלמך כדי שתזכה להכנס לערקלין, כי בעת הסדבךך בחורש
וזמנות אהה נכנס שם בכח, ובזאתך מן העולם הזה תכנס בו בפעל, והבן זה. והוא
מאמר החכמים (ע"ג.) מה יאכל בשבת כמו שפירשתי במשנת ששכר מזוה מלוה. ד"ל כמו
(ויקרא כב) ומלא כדי גאולתו, התקן עלמך ששור שיהיה בו די להכנס לערקלין. ובכלל
דבר זה הפירוש הראשון. ואחר שדמה זה העולם לפרוזדור הודיע כי וכל לעשותו ערקלין *
והוא מה שפירשתי כי הוא ערקלין בכח. הוא אומר,

דוא היה אומר יפה שעה אחת. פירש שני דברים. הא' מהו הסיקון שיתקן בפרוזדור
והוא תשובה ומעשים טובים בעו"ל הוא הפרוזדור, וביאר עוד איך הוא ערקלין
כי שעה אחת שלו יפה יותר מכל הפרוזדור. וזה הקשר. ועיקר דברו ראה את כל בני
האדם טועים בשתי הנחות. הא' כי אינם מעדיקים הטוב עם העדרו, ב' כי להיותם
משתמשים דמיון לא יביטו אלא למורגש ולא יבוקש מהם העלם ולא ירדו לבקש הנסתרות.
ולזה העיר את הלצות בשני המאמרים האלה לייסר את העם להסיר המכשולים. וטעם
זו המשנה מבואר. וכמ"ש (ע"ז י) יש קונה עולמו בשעה אחת, והביאו מעשה (ב"ר פס"ה) יוסי
בן יעזר הצדיק שהיה יולא ליהרג ופגע בו יהויקים בן נרורות הרשע רוכב על סוסיה,
אמר חיי סוסיה די ארכבך מארך, וחיי סוסיה דארכבך מרין, א"ל אם לעזרי ראונו כך
לעזרי ראונו לא כ"ש, אמר לו וכי יש עושה ראונו יותר ממך, א"ל אם לעזרי ראונו כך
לעזרי ראונו על אחת כמה וכמה, מיד הרבה תשובה בלבו וקבל עליו ארבע מיתות
ב"ד. יראה בת קול ואמרה יהויקים בן נרורות מוזמן לחיי העולם הבא, אמר יוסי בן
יעזר הצדיק בשעה קלה הקדימתי לג"ע: ואומר בתשובה. כתב הר"י ׳ן שושן ז"ל מלת
השורה האמר על שני פנים. הא' על השב מחטאו, הב' על המזר מהחטא, והטעם כי טבע
האדם לחטוא ושב ממנו. ועל כרחק בזה המשנה כך פירושו, כי לא יתכן לאדם לומר
שיפה לאדם לשב מחטאו קודם שיילך לעולם הגמול משילך וחטאיו על כתפיו, אין זה
אלא כאומר האור צהיר מן החושך ע"כ. ומה שיש לדקדק בזה המשנה כדי להשלים מה
שהתחלתי, הוא, כי היחסים הללו אינם נופלים כאן כלל. אם הא', ידוע הוא ומפורסם
לראוי השמש כי אין תשובה ומעשים טובים כי אם לגוף צהייתו שוכן בצדמת עפר, וכן
כתב הר"י ׳ן שושן ז"ל. וכבר כתב ר' ישראל ז"ל על היחס הב', אין היחס הזה ע"ד
האמת, כי כמו שאי אפשר להומא להשיג הצבעים והגוונים כן אי אפשר לעבוע בחומר
להשיג תענוג העו"ב, כאומרנו (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים וזאתך. ועתה אפרש, כבר
כתבתי לך כי שלמות האדם משני העולמות יחד, כי בעו"ל נכנס בו בכח ובעו"ב נכנס
בו בפעל. ולז"ל (הושע י) זרעו לכם ללדקה, קרא עשיית הטוב זריעה כי אז יהיה
החטא בכח ובעת הקציר יבא בפעל. ולזה אמר התנא כי אש"כ אין צניעות דמיון כי
אם כשעה אחת אלל כל חיי העו"ב, ואין זה טבע הדברים שהם בכח שיש צניעות שווי
יותר קרוב ולפעמים שהפרש מועט הוא, אבל אלל תענוג הנשמה אפי' שעה אחת יפה
מכל חיי העו"ב. ואם אמרתי למעלה כדי שתכנס אל הערקלין שראש שמוה העולם
ואהה נכנס לעו"ב והיה ראוי לפי זה שישו יותר בקורת רוח, לא אמרתי כן אלא
בצחיית המעשה לבד, לפי שיפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעו"ל מכל חיי
העו"ב, החליט השלמות בעו"ל בכח לבד ובעו"ב בפעל הגמור. ולזה כיון המשורר
בבקשת המלדין באומרם והאבל והחבל בחלדי ההבל, אבל חלדי בהבלי. יאמר כל

עניני

* חכו שלמך מהאש צהיך:

מכבת אבות פרק רביעי

הַיְהוּה: כַּב רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר אֵל תְּרַצֶּה אֶת הַחֶבְרָה בְּשַׁעַת כְּעֶסוֹ וְאַל תִּנְחַמְהוּ בְּשַׁעַת שְׁמִירָתוֹ מוֹפֵל לְפָנָיו וְאַל תִּשְׁאַל לוֹ בְּשַׁעַת נְדָרוֹ וְאַל תִּשְׁתַּדֵּל לְרֵאוֹתוֹ בְּשַׁעַת כְּלַקְלָתוֹ: כַּב שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר בְּנִפְל אוֹיְבֶךָ אֵל תִּשְׁמַח וּבְפִשְׁלוֹ אֵל יִגַּל

פירוש מדרב התמיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

כמיני העוה"ז הכל בערך אל עלמס, אבל עמינס גדול בעלעקף אל מה שהס הכנה אליו. והיא הסלחה הנפשית הנקנית בהס, וזה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לט) הנה עפחות נתת ימי וגו' אך בללס יתהלך איש וגו'. וזכור מה בפירשתי במשנת ולאן אחס הולך בס"ד, תראהו משס. ולז"ל עפחות נתת ימי, כי בכל עפח ועפח אחקרב אל המות ויתקלבו ימי וחלדי כלו הכל, ולא די הדברים אשר היו בעבורי, כי גם כל אדם הכל ואע"פ שהוא נלב הקומה לסורות כי הדברים כלס היו בעבורו והוא הסכלית. אמנס אושר האדם ועובו הוא שיתהלך וינהיג עלמו בללס ולה ונברא, אבל כל האנשים שמשאס ומתנס ודבורה כלו אינו חלל בהכל עיני העולם וכל אחד מהס ינצור לצורים של חמס מלס ומריבה, והוא חועל ולא לו כי לא ידע מי יאסוף אחריו הצורים הסס אשר אבד עולמו בעבורס, כי איס וכרי וזר יאספס, וכיון שכן מה קיניתי מן העוה"ז רק עבודתך, והותלתי לך היא, לא חלס הסבלים. והחכס שלמה בנו ע"ה נבאותר הפלרת הדרוש ויקר מעלתו, בנה ספר קהלה לבארו ע"ד החקירה, ולה פסק בכל הדברים העולמיים שהס הכל, ואמר בסוף הדרוש כי זה יובן בבחינת עלמס לא בבחינת מה שהס הכנה אליו, וז"ל כוף דבר הכל נשמע וגו' כי זה כל האדם (קהל יב), אין ז"ל הדברים הנלוים אליו כי גם הוא עלמו הכל אס לא השתדל באלס. והבן זה הפירוש והזיישב בו הרבה. וזה שאמרו ז"ל מה היה העולם חסר ממוחס באת שבת באת מנוחה. והפסוק בפשעו, כי ימי השבוע במדרגת הסולם והשבת במדרגת העליה, ח"כ עם יוס השביעי כזה כל מלאכתו. וקדובני לומר כי יעקב ע"ה הביג שכלית העוה"ז הוא מדרגת הסולם לעלות אל העליה, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו, עולים להביג השפע, ויורדים בעבור הסולם, כי הוא מסודר מלאת הש"י לזה הסכלית כדי שיעלה מחוכו אל השמים, והעושה כן כל שהס תחת רגליו, זה פעס כל הייעוד הזה. ואולם אומרו קורת רוח, אחרוב שרמו לסברת הרמב"ן ז"ל בשלקן של ארבע על מאמר חז"ל (כנהנין נב) מהיס שעמיד הקב"ה לסחיות שוב אינס חוזרים לעפרס שנאמר (ש"ס ד) והיה הנשאר בציון וגו', כי חומר הלידיקים יהיה זך מלך כחמר הגלגלים ולה לא יפסד לעולם. וז"ל שלה חוייבה סמיתה והסתיה כדי שיהיו כל לדיקים מעשה ידי האל בלי חבור זכר ונקבה, כאדם הראשון שאלמלי לא חטא לא היה מת. ובפירוש הסחיס לסחיות הכחוב זה, ולה רנו בצומרו קורת רוח, מלשון נתקדרס דעתו. ולפי שהסויר לרדוף אחרי המעשים הרעיים להש"ת כדז שכול בלי מתן, הזכיר כי יש דברים לריכס מתן ואס לא כן ישיג הפך מתשבתו, והעללס בהס זרמות, וסס ארבעה מנהגי דרך ארץ, הוא אומרו,

כב רבי שמעון בן אלעזר אומר אל תרצה את חברך בשעת כעסו וכו'. ארבעת ענין אחד שיושב הפך הכוונס, משל למס הדברים דומים לפחס הכוונס הרבה ומעילים בו מים שהוא מתחזק יותר. ואל תשאל לו בשעת נדרו פתחים של היתר, לומר הדעתא דכמי מים מדרס, כי בעודו כעוס ונודר יבא לפרש כל השאלות ויכניסם בדרך. ואל השתדל לראותו, כי כוונתך לכבדו ויחשב לו לקלן כי יתבייש ממך:

ס שמואל הקטן אומר. פעס הסמיכות כי זה ממין המשתדל לראות בקלקנסי של חניו. הכל מה שיש לראות הוא למס אחר פן יראה, שרתיית הקב"ס אי

מסכת אבות פרק רביעי

יָלַד לְפֶה כֵּן יִרְאֶה יְיָ וְרַע בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב מֵעֲלָיו אָפוּ (משלי כד) [חרון אפו לא נאמר אלא אפו מטעם שמהלך לו על כל עונותיו]: כד אֵלֵישָׁע בֶּן אֲבִינָה אָמַר הַלּוּמַד יִלְד לָמָּה הוּא דוֹמָה לְדָיו פְּתוּבָה עַל נֶיֶר חֲדָשׁ. וְהַלּוּמַד יִקַּן לָמָּה הוּא דוֹמָה לְדָיו חֲתוּבָה

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

אין צד ספק, ועוד למה יש צד מאפו, ועוד א"כ תבא עליו ברכה. והענין הוא כי משפטי הש"י כלם לטובה, אין דבר רע יורד מלמעלה. ואע"פ שהייסורין עלמין רעים אבל הם לתכלית טוב כדי שיחזרו בתשובה. וזה מה שדקדקו חז"ל באומנם כל דעבדין מן שמיא לטב, לא אמר טב, כי יש דבר שתחלתו רע וכופו טוב, ולז"ל לטב. והש"ית לא ישמח במפלתן של רשעים, וכמ"ס מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה. והנה השמח במפלת אויבו מורה בדעתו הפך מה שאמרנו כי רע יורד מלמעלה והוא מכון לעלמו, ולזה ימחול להי"ת לאויבו, יען כי קבל מהלעז יותר ממה שכיון הש"ית כי הוא רחמן, ושייבחו על השמח. והוא אומרם והשיב, ולא אמר ושב. וראוי הוא לעונש ההוא, כי הש"ית כביכול שהוא על צד במפלתו של זה והוא שמח, ועוד כי מאמין מה שאין ראוי להאמין, וכמו שכתבנו. ואולם אומרנו פן, כי אם לא ילעזר האויב משמחת אויבו לא ימשך ששיגבו כן ואע"פ שהוא עתיד ליתן את הדין, והוא ע"ד מ"ס ככתוב (שמות כג) כי אם לעק ילעק אלי שמוע אשמע לעקתו, ואמחר ענשו:

ד"א כמשה הזאת נשענת על שתי הקדמות. הא' (משלי ו) כי את אשר יאכזב ה' יכית. הב' כי מרידות האדם כרצה בהקס אויבו ממנו. ע"כ אמר בפסול אויבך אל תשמח, כי הוא האכזב להש"ית עתה שקבל כייסורין, הלא היה לך ליראה ולומר הוא טוב ממני כי אותו הוכיח ולא אותי, וכשתשמח תפסול מרידותו, ולא כן לזה הש"ית על כן ימחול לו על כל עונותיו. כי המכה את בנו יותר ממה שחשב מתחבר ומחול לו מה שהיה בלבו להרע לו: חרון אפו לא נאמר, שא"כ יהיה מורה שהייסורין יכנס לבד היה משיב ממנו, אבל עיקר האף היה קיים ויחרה, כלאמר (משלי י) כי אם תליל ועוד תוסיף. אבל יש לדעת שהרי כתוב (דברים יג) למען ישוב ה' מחרון אפו ונתן לך רחמים. והתשובה שאע"פ שהש"י נפרע מהרבים בעבור חטא היחיד, ה"מ בייסורין זה העולם, אבל עיקר העונש על היחיד, וכיון שכן לא היה לירך [לומר] מהאף עלמו כי הוא שמור לעובדי ע"ז, ואמר ונתן לך רחמים בעבור מה שקבלו מהלעזר והייסורין, והרצך בעבור מה שחסרו הנהרגין מן המנין:

בד אֵלֵישָׁע בֶּן אֲבִינָה אָמַר הַלּוּמַד (תורה) ילד למה הוא דומה. העולם מדעת המפרשים צד המשל. כי הבחור זוכר מה שלומד ואין כן הזקן, וכתבו יצוד ומ"מ שכן הלמוד בידו. ואני אומר כי זה עיקר דברו, כי הלומד חייב ללמד לאחרים, ובזה יגדל שכרו מאד כמו שכתבתי במשנת אם עשית תורתך הרבה, ועוד יהיה סבה שתתקיים החכמה בידו, כמ"ס לידע ולהודיע, שהודיע ומודיע לאחרים יודע ויתפרכם אללו האמת. ובבחור זוכה לך, ולכן דמהו לדיו כתובה שחעמוד ימים רבים ויזכו רבים בקריאת הספר, אבל הזקן שכר למודו בידו הוא אבל לא יזכה לעשות תורה הרבה, ולכן דמהו לדיו כתובה על נייר מחוק שלא יקבלו תועלת בקריאתו. אבל עיקר הכתיבה שם הוא: על נייר מחוק, היה ראוי לומר על נייר ישן. והכל"ל כי נייר מחוק הוא שגררו מה שהיה כתוב מתחלה וכתבו על הגרר ואין הכתיבה מתיישבת יפה, וכן הזקן לירך להשליך מעליו דעותיו הנפסדות ולגררם ואח"כ ילמוד, שזו חולש לגרסתו. [והתחבר אשר לא שם לב לדברי מוריו ותלמידיו]. ואפשר שכיון בכל המשל זה הענין לבד. ובמשנת השובה ומעשים טובים כתבתי מה שג"ל בפסוק אשרי האדם. והוא המכוון בזה

מסכת אבות פרק רביעי

התורה על גר מחוק : בה רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר הלומר
 מן הממנים למה הוא דומה לאוכל ענבים קהות ושוקה יין מנתו. והלומר מן
 הזקנים למה הוא דומה לאוכל ענבים בשלות ושוקה יין יין. רבי מאיר
 אומר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו יש בקנקן חדש מלא יין וישן
 שאפילו חדש אין בו: כי רבי אלעזר הקפיר אומר הקנאה ותמאזה ותמאזה ותמאזה
 מוציאין את האדם מן העולם: כי הוא היה אומר הלודים למות ותמתיים להיות

הדמים

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

בה רבי יוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר . אין דרך לבים שני משלים יחד
 לביאור ענין . אמנם פה אלושזב שאמר כן להודיענו ענין הלמוד כי הוא בשני
 ענינים . א' ידיעת הסקדמות האמתיות . הב' המשך התולדות מהם . והענינים משל
 לסקדמות , והיין משל ליואל מהם , אמר כי לרוב שניהם יחדיו בזקנים , שהמנינו ידיעתם
 ונתבררו להם הסקדמות וגם היואל מהם ברוב הזמן , והוא להפך בנערים . זה על הרוב ,
 אבל יש ילדים שלזכות עבצם תתישב החכמה בלבם יותר מהזקנים י"ד סאריכו ימים .
 ז"ל אם הם גבי העבצ . זה שאמר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו , ולגמל י"ד
 כפי עבצ הנריאה המשיל בקנקן היוצר :

כי רבי אלעזר הקפיר אומר הקנאה ותמאזה והתאזה והכבוד . לפי שאלו הדברים עבצו שז
 אדם רודף אחריהם , הבדילנו זה התנא בזקן הנמשך מהם , וכמ"ס הרמב"ם
 ז"ל שהעבירות שילרו של אדם להוב אחריהם והוא קרוב לתטוא בהנה , כמו בחו אמו
 לחורה , החמירה תורה בענשם , וכבר הודה לו הרמב"ן ז"ל . ולכן אמר מן העולם
 בהם לכלול העו"ל והעו"ב , העולם הזה עבצ . הקנאה שלמה ע"ה אמר (משלי יד)
 . וזי בשמים לב מרפא ורקב עלמות קנאה . מרפא , פירשו המפרשים כמו מרפא בזה , והוא
 ירלב השוקט ואינו הומה אחרי העושר והכבוד , ויתכן שרפיונו רפואתו , ואמר שהוא חיי
 כל אבריו , ונקראו האיברים בשמים לפי שהם מטבעים מתחלפים , ואמר אח"כ שהפכו
 שהוא רקב עלמות קשה מאד יותר מתועלתו , לא די שיהיה רקב בשמים אלא רקב
 עלמות . והתאזה כבר כתבתי בנשנת מרבה צמר מרבה רמה שההענוגים כמו המלח
 שמעטו יפה ורובו קשה , והנמשך אחריהם מפסיד את עלמו . והכבוד , כי השררה
 קובצת בעלים וכמו שהוכיחו מיוסף הלויק , ועל הפלא תמלא בעל שררה יאריך ימים .
 אמאלו שלם אלה מוליאין את האדם מן העו"ל על דרך עבצ , אמנם מן העו"ב על דרך
 עונש מהש"ת , כי ידוע שכל מה שבזה העולם הכל הכנה לחיי העו"ב , והמקנה והמתאזה
 והרודף אחר השררה עושים מהטפל עיקר , וכאלו אומרים כי גלו הדברים מכוונים
 לעצמם ואין זולתם , ולכן יהיה עונשם מדה כנגד מדה , כי כאשר הם צוהו כמו כן תהיה
 האלה ולא יכחו לעולם האמתי , תחת אשר צוהו ואמרו מה יושענו זה . אמר שהמע"ה
 (משלי ג) אל יקנה לבך בחמטים כי אם ביראת ה' כל היום , כי אין ראוי לקנה
 ולהתאוות אלא הדברים העומדים לעד , ואמרו חכמי המוסר מה מאד קשה להשיג שני
 צדאים במרוצה אחת . ולז"ל (הפליס קפו) האמתית כי אדבר , אורח חיים למעלה למשכיל .
 ובמסכת וכן היה הלל אומר ודלשתמש בהנא חלק פירשתיים כס"ד :

בה דודא היה אומר היולודים למות והמתים להיות והחיים לידון . באלה סג'
 דברים שיהי גלה מוס הקנאה והתאזה והכבוד הנזכר במשנה העלוונה , לייסר
 ונסוכיח האנשים לגל יאחזו באחת מהם . כנגד הקנאה אמר היולודים למות , מי שאתה
 מקנה בו סופו למות ויעווב לאחריס חילו וימות בדלגס שמוא איש וכרי יחלו , ותשוב
 על גס אתה ותנחתך וקנחתך הם האבד . כנגד התאזה אמר והמתים להיות , ע"כ

מב

נסכת אבות פרק רביעי

וְהָיָה לָדוֹן לִידַע וְלִהְיוֹת וְלִהְיוֹת אֵל הוּא הַיּוֹצֵר הוּא הַבּוֹרֵא הוּא הַמְבַרְכֵן

הוא

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

מה שאמרו ז"ל (תמיד ל"ג.) מה יעשה הדם ויחיה ימית ח"ע. מה יעשה הדם וימות יחיה ח"ע, כי א"ל לזכות לשני שלמות, והממיתים תאוהב בזה העולם לעבודת בוראם הם החיים בלמת, וכמ"ש שהע"ה (קבלה ד) ובזה אני את המהים שכבר מהו, ורלונו בזה העולם כמו שמפורש בם' סוהר. וכנגד הכבוד והחיים לידון, ומה לך לרדוף אחר הכבוד כי אחר שהכל במשפט, אם זכית במקומך וישיבוך, ואם לא למה תתפאר במה שאינו שלך, ואם לא זכית לכבוד בעוה"ז תזכה בעולם שכלו ארוך, כמו שדקדק התנא יש שכר הרבה ליהן לך, אני הוא המשלם הנלחי וקיים לעולם, וישועתי לעולם תהיה, ולכן אל תדאג להכרון שעה, והתחתונים כאן הם עליונים בעוה"ז כאלוהים עולם הפוך רחיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה:

לידע ולהודיע. אם הרלונו בזה העולם, ירמוז כי היודע ומודיע הוא היודע האמתי, כי יגיע לאמתת הדברים ופירושהם לסבה נכבדית, והיא יליחה שכלו מן הכח אל הפעל ע"י החלמידים. ואלהיה כי זכה וזיכה את הרבים ומן השמים יסייעוהו עד ילא כמנהג דקד משפטו, כאלוהים (דניאל יג) ומלדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. ואם להודיע בעוה"ז כמו שסובר רבינו יונה ז"ל וקלם המפרשים, ירמוז מה שנתבאר לחכמי הקבלה שעתיד הקב"ה לגלות לישראל עטמי תורה, וזו היא תוחלתו, כמ"ש (ישעיה נד) וכל בניך למודי ה', כי מה שידענו כאן בקבלה נדע שם במופת כי תראינה עיני שכלנו זיו השכינה, ועכ"פ פירוש להודיע להתפרסם כמו (שמות ו) ושמי ה' לא נודעתי, כפירוש רש"י ז"ל. ויחנן לפרש הילודים למות לידע הכל מעלמם, שהכל יודעים זה, והמהים לחיות להודיע, כי אין הכל יודעים זה, והחיים לידון להודיע, שהוא קשה להאמין יותר מתחיות המהים, כי המאמין בחדוש העולם מכל שכן תחיות המהים, אבל הבאת סברות דבין כתיב (איוב יד) אף על זה פקחת עיניך, ולזה לריך להטות לבב ולהאמינו לא בסודעה לבד:

שהוא אל. יאמר כי הסבה אשר ראה השי"ת שימותו הילודים ויחיו אחר כך, כדי שיתפרסם לכל שהוא אל, שאם היו האנשים נלחיים לא היו מכירים אלוהותו של חי העולמים, אמרו ז"ל שאמר הנחש (בראשית ג) וחייתם כאלהים, יוצרי עולמות, וח"ש והנה עוב מאל זה מות, כי כל מה שבראו הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, ומייתת האדם הוראה על כבודו, וקל וחומר ומה עכשו שאנו מתים משתחוה כל אחד לאלוה שנגופו, שנאמר (הכלים פא) לא יהיה בך אל זר, והוא הילך הרע, והראיה שלא אמר לא יהיה לך, כמו (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים, אם היינו חיים לעד לא כל שכן. וזה שאמר השי"ת (בראשית ג) הן האדם היה כאחד ממנו, וח"ו שימנע עוב מבעליו, אבל הרלונו כיון שהוא צעל בחירה ורלונו לדעת עוב ורע לא נאה לו לחיות לעד, שאם כך כשיבחר ברע יתקיים בו לעולם ומי יאמר לו מה תעשה, (מלאכי א) ואם אל אני איך כבודי, אבל לעתיד לבא יתחדש טבע חדש בנבראים, כי תהיה להם הבחירה לעבוד את השי"ת בהחלט, כאלוהים (צפניה ג) אהפוך אל עמים שפה ברורה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד, והוא יום השבת של הקב"ה, כי אלף שנים ביום אחד, ואז יעסר ארצו כבעל הבית המתקן ביתו לכבוד השבת, הוא לוהמו (שם יג) ואם רוח הטומאה אעביר מן הארץ:

הוא היוצר הוא הבורא. היה ראוי לומר בהפך הוא הבורא הוא היוצר, כי לשון בריאה יורה על הולאת הדבר מן האין אל הים, ולבון יזכר על הצמדת הדבר על תנונו, וכמ"ש הרמג"ן ז"ל בפרשת בראשית, והמפרש שאמר יוצר תולדתו בורא

מזכרת אבות פרק רביעי

הוא הדין הוא העד הוא בעל דין הוא עתיד לדון . ברוך הוא שאין לפני לא עולה ולא שבתה ולא משה פנים ולא נבקה שחד . ודע שהכל לפי

החשבון

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

גמרו של דבר , נח דבר נכונה . והכל שורה תועלת אחרת בתחית המתים , וזאת שיפרכס שהוא היולר שילר האדם בעוה"ז יש מיש ע"י אביו ואמו , אמנם בתחית המתים יתפרסם שהוא הבורא , כי יצא חדשה בדרך תפלה בעין כל , ומ"ש ז"ל (סנהדרין נא) מה דלא הוה (הוה) [חיי] בו' , או דהא את אויביו בקש , או ריגז אל אדם הראשון :

הוא הסבין . כנגד מה שאמר החיים לדון , כי סבת הדין אינו אלא לפרסם שמצד ומשגיח בכל , ואחר שידעו כך יתנו לעד , אמר הנביא (ירמיה לב) גדול העלם ורב העלולים , יראה מהיותך משלם לאיש כמעשהו תארוך בשני תוארים . הא' חכם , והשני יכול . הוא אומרו גדול העלם , שיש חכמים גדולים לא יוכלו לבחור סדרך הישר , ולז"א גדול העלם כי חכמתו היא בפעל , וידענו זה ממה שראינו בעינינו שאהם משלם לאיש כמעשהו מדה כנגד מדה , ויראה מזה שאתה הוא המצין מחשבות אדם ותחבולותיו , וכן למדנו מזה שיש אתך יכולת לשלם לכל איש ואיש כפרי מעלליו במדה עלמה שמדד , כי אתה כולל כל המדות וכל תוכל :

הוא הדין הוא העד הוא בעל דין הוא עתיד לדון . זכר ארבעה וכנגדן ארבע שלילות . הדין כנגד ואין לפניו עולה , וכיון שכן אין דיין כמוהו . העד כנגד ולא שכתה , כי השוכח עדותו היאך יעיד . הוא הבעל דין והוא תובע את בריותיו לדין . ואין לפניו משוא פנים שמשום כל בריותיו כמו שיבאר , וא"כ תביעתו לודקת . הוא עתיד לדון לעולם ועד , ולא יקרה לו כמו שקרה לרבים מגדולי ישראל שהיו מקבלים מצעלי דין שלא בדעתם וכשהיו יודעים שהיו לריבין לדין היו אומרים פסילנא לך לדינא (כתובת קה) , והש"ת אין לפניו מקח שוחד :

ובאומרו ודע שהכל (בא) לפי חשבון . ביאר שאין לפניו משוא פנים . וביאור זה כי אע"פ שהש"ת בורא קצת בני אדם מוכנים אל החכמה וקצתם בלתי מוכנים , וכן יש ארשים מוכנים מלד טבעם אל הפעולות המגומות וקצתם מוכנים אל הפעולות הישרות , ומלד זה לא היה לודק מאמר שאין לפניו משוא פנים , ולז"א שהכל בא לפי חשבון , כי הש"ת נתן בכל בשר לבחור בטוב ולמלאו ברע , ואף גם זאת לא יביא הכל בדין אחד , כי הוא שוקל הכנת האדם עם פעולותיו , ולפעמים יתן הדין להשכיר הרשע , כי לפי הכנתו היה ראוי להרשיע בפניו כפלי כפלים וכבש ילרו , ולפוע לברא אגרא , וכן הדיק ראוי שישולם , כי היה ראוי שיצדק לזקתו כפי הכנתו ולכן ראוי להעניש . וזה הענין מסיר רוב מצותם לדיק ודע לו רשע וטוב לו . וזה פירוש דבריו ודע שהכל בא לפי חשבון . וכתב הר"י ז"ל בפסוק (משלי טו) כל דרכי איש זך בעיניו וגו' , דרך טבעי בשרם כי מדותיו אשר יטיבוהו מדרך תולדתו זכים בעיניו אם טובים ואם רעים , לפיכך תקון המדות ענין קשה , ואף גם זאת הובן לבות ה' , עוזר את האדם לתקן מדותיו להתבונן בעוונתם להתחזק בתיקונם , כי לא יספיק ללמד התולדות מבלי עזרת ה' . ונראה לי שהטור הזה יסיר כפי אשר עותו הטבע , כי לדיק הוא ולדק דינו , והוא לבאר שאין לפניו לא עולה ולא משוא פנים :

ואמנם בביאור דברו ולא מקח שוחד נפל מחלוקת בין המפרשים . כי הר"ם ז"ל כתב אין הכונה כמו שלוקח שוחד כדי שיטעם הדין , כי זהו שמוט להעלותו על לבו , כי איך יתכן לו שוחד ומה יסיר השוחד . אלא הכונה בזה הוא שהש"ת לא יקבל מלוא לחת ויכנס בעבורה חטא אחד , כאומרו ז"ל אין מחליפין לא חובה בזכות ולא זכות בחובה אלא ונהיגים שכר על המצות ועונש על העבירות , וכן אתה מואל במד' ע"ה שפירט מננו בעונש בקלום ולא הויא עבירה כנגד מלוא . והר"י ו' טושן ז"ל כתב

מסכת אבות ברק רביעי

בְּחִיבֻבּוֹן. וְאֵל יִבְטִיחֶךָ יִצְרָחֵךָ שְׂשֻׁאֵלוֹ בֵּית כְּנוֹס לָךְ. שְׁעַל פְּרִיחֶךָ צִרְחָה נּוֹצֵר וְעַל בְּרַחֵךְ

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ו"ל

יש להמוס הרבה על המפרשים, שהרי אמרו ז"ל (סו"ס כ"א). עבירה מכבד מלוא והין עבירה מכבד תורה, ובפירוש אמרו (ר"ס סו"ס) זכו נכתבין לחיים, ומפרש בגמרא מי הוא לדיק גמור ומי הוא רשע גמור, והוא מבואר כי הלדיק גמור בלא חובותיו כנגד זכותיו וצמח מן זכותיו יחיה, והפך ברשע גמור. ומה שהוקשה להם כי אין לשלול מן העלם דבר שלא יזויר, אמרו ז"ל בהרבה מקומות בוא ורחם שלא כמדה הקב"ה מדת צדק ודס, והטעם בשוחד וכו'. ולא צד להכיל אימה כי לא נוקל לפייבו בשוחד. וטוב לנו להבול זה הטעם מלכתור הדעות המפורסמות, והלא השב בהשוכה בשכר התשובה שהיא גדולה נתכפרו לו כל עוונותיו, וכתבו (פ"ט סו"ס) בחסד ואמת יופר עון, ע"כ. ודואם אני את דברי הרב הר"י שושן ז"ל ממנה פנים. א' שלשון המבנה עולה מפרש דבריו, שאמר שהכל שלו, וההטעם בשוחד ממון הוא עולה. ומלאהי במדרש (ה"לס ז') מפניך משפטי יאל, אמר לו הקב"ה דוד לחסד בראחי כההדרין לך ודון לפיכס, ה"ל דוד רבונו של עולם כתבת בחורקך (דברים טו) ולא הקח שוחד והס מהיראהין ליקח שוחד, אבל אתה שאתה נוטל שוחד מן הרשעים בעו"ז השוכה ומעשים טובים ותפלה, מפניך משפטי יאל. והט"פ שנסהרו עמוק מאל מ"מ נגלהו יורה על כל מה שכתב הרב ז"ל. ועוד אמרו ז"ל בפירוש (ברכות כ"ה) בשעת פטירתו של ריב"ז היה בוכה אמרו לו תלמידיו רבנו וכו' עד שאינו יכול לשוהרו בממון ולא לפייסו בדברים. ועוד שאלו השליחות כלם במלת אין, שהר"ן בהן שלילת תכונת הענין לא הפעולה לבד, וכן כתב הרמב"ן ז"ל על אונקלוס שפירש לא ישא פנים ולא יקח שוחד דלית קדמוסי וכב הנפין, יהיון לפרש שהוא משבח השוללות בהש"ת, יאמר הכתוב שאין הש"ת בענין שיבה פנים כי לא יראה האדם וחי, ולא יקח שוחד כי הכל כאין נגדו לכאפס ותכו נחשבו לו ע"כ. ואם שלשון הכתוב כך בלשון רבותיו המפרשים לא כ"ש, ואילו ראה הרב הר"ם ז"ל דבריו של אונקלוס לא היה חומר דבריו כדוחק עלמו. ורש"י ז"ל שהיה חוגר בלום אמר ולא יקח שוחד לפייסו בממון: ההשחד אינו הכור הלא קודם הפסק דין שייא יטה הדין, אבל אם הדין דן דין אמת לאמתו בלי בוס עול והזכאי בלא לו דרון מומר לקבלו. וכן בענין המלות לא יקח הש"ת מלוא כדי לעשות עבירה בשום אל, אבל עב עשה עבירה והוא מהחרט ממנה ועושה מלוא התהיה למען התכפר לו העבירה מועיל ומוטיל. והו מהמרט במדרש הכלים כדלעיל, ולפי זה גם לפי הסברה יתייבב הדעה הזו, ממלאו. לשון וסברה מכוונים:

ואר יבטיחך יצרך שיש לך בשאול בית כנוס. לפי שהבנים שהזכיר הילודים לנות וכהנתיס להחיות, בעיניו ראינו ובחזינונו שמענו. אמנם הג' הוא אשר לא יקבלו כשכל במהרה, וכמו שהיה אומר (איוב יג) הבלה נדף תערוך וגו', (ס"ד יד) אף על זה פקחת עיניך וגו'. והתימה אינו הלא להעניש הרשעים, כי די להם שיאבדו מתוך הקהל ולא יראו באור פני מלך חיים ולמה יצוהם במשפט, אבל לתת שכר לנדיקים לא ירחיק אדם זה כי הוא מהוייב כפי מדותיו ית'. וכמו שדקדק איוב והואי הביא במשפט להענישי, והאפי' האמת שהרשעתי. ולזה דקדק ההנא אל יבטיחך יצרך שיש לך אתה בחומת בשאול בית כנוס לך, ודי לך בלא תזכה באור פני מלך חיים, אבל לא שתקבל צער על חטאתיך. ונתן טעם מספיק,

עשר ברחק אתה נוצר. והמשיל משל לבור אל ענח יוכה בהכרוכו בצפונים החיים. והבחיכו מרחוק כמורם גדול והכניסוכו לבית בחיכהו לשהנו לשם צדו, היתכן יתבאר

מסכת אבות פרק רביעי

פְּרָקָה אֶתָּה נוֹלֵךְ וְעַל פְּרָקָה אֶתָּה חַי וְעַל פְּרָקָה אֶתָּה עֲתִיד
 לְהֵן דִּין וְחֵיבֹן לְפָנֵי מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוּשׁ פְּרָקָה הוּא : רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי

פרק חמישי

בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם וּמָה תִּלְמוּד לְזִמְרָה וְהִלָּא בְּמֵאָרֶה אֶחָד
 יְכוּל לְהַבְרִאות אֱלֹא לְהַפְרֵעַ מִן הַרְשָׁעִים שְׁמֵאֲבָדִין אֶת הָעוֹלָם
 שְׁנִיבְרָא בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת וְלִתְּנָה שְׁכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שְׁמֵאֲמִין אֶת הָעוֹלָם שְׁנִיבְרָא
 בְּעֵשְׂרֵה

פירוש מהרב החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל

שיחשוב השור הסוף אולי לא ישחטוהו. או אדם לוח המלך לאכרו בזיקים ובכבלי ברזל ולהביא אותו כמה פרסאות, היתכן שיאמר אולי ישחטני המלך. וכן האדם אשר בריאתו מתהלה לא היה אלא לתת דין לפניו ית', כי מן הדין שהוא ימשך התכלית אשר בעבורו נברא העולם, כאומנם לידע שהוא אל, היתכן שיכלה התכלית הנכבד שהוא אשר יירתו ולידתו וחיותו ומיתתו הכל היה בסבת זה. ודי בזה המשל לעור עיני הרשעים הנמשכים אחרי ירם בשבטם ללעג יום הדין כשיזכירוהו אליהם, כאומרו (בראשית יט) ויהי כמלחקה בעיני חתניו. אמר הכתוב (משלי טו) שאול ואבדון לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה, מלדאות בין עיניו מיתתו, ולא ישיב אל לבו דעת ותבונה לאמר הילודים למות ומת יעשה אדם יתקן מעשיו כדי שלא יובא ליום הדין אלא לרצונו ובשמחתו, כאומרו (ע"ל) ותשחק ליום אחרון, ונאמר (תהלים לב) שמחו צדיקים וגילו לדיקים וגו'. משל אחר מלך שקמו עליו עדי שקר שאינו מזרע המלכה ועדיו מעבר לנארי כוש, והשתדל להביאם ועשה הולאות גדולות כדי לקדם שמו, וכבר באו העדים עד מאה מילין, היאמן כי יחשוב אולי לא יבואו. המלך זהו הקב"ה, ויאלו אנשים בני בליעל ואמרו כל עושה רע טוב בעיני ה'. (מלתי ג) ועשה אנחנו מאשרים זדים, והקב"ה ממחין ליום הדין לקדם שמו המחולל בגוים:

פרק ה' א' בְּעֵשְׂרֵה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם. ב'זו המעשה יש שאלות קשות. הא' כי אין זו סבה מספקת להעניש לרשעים, כי אם האל ית' היה יכול לנדראות עולמו במאמר אחד ובראו בעשרה, למה יפרע מן הרשעים בעניה זו, וכלל ראובן שקנה יכלי שום זון בעשרה זונים וגנבו שמעון, היתכן שיפרע לו עשרה זונים, ואלא אם עד האלהים יבוא דבר שיהיה לא יחייבוהו אלא בשוויו. ועוד לא ימנע מחלוקה, או העולם יתעלה בהיותו נברא בעשרה או לא. א"ת שיתעלה הוא היה הסבה העלמית שנברא בעשרה, ואם לא למה יפרע מהם להיותו נברא בעשרה יותר מנאחד, ואלא מי שגנב כלי כסף משקלו עשרה כלעים עמוש יענש שום צדוק כאילו היה גונב עשרה כלים כלע משקל כל אחד והחד. ועוד לדברי המפרש ז"ל שפירש כדי להפרע מן הרשעים שמאבדין עולם יקר, היה ראוי שיאמר כדי להרבות עונש הרשעים שמאבדין עולם יקר, או להרבות שכר הצדיקים, לא ליפרע וליתן שכר, כנראה שלא היו ראויים הרשעים לעונש וגם לא הצדיקים לשכר, וזה לא יתכן. ועוד למה הולך לתת עונש לעונש הרשעים אחר אומרו לתעלה שעל כרחק אהיה נולד וכמו שפירשתי. ועוד היה ראוי שיאמר שמאבדים את עלמם או שמקיימים את עלמם, מה ענין העולם אלא רשעת הרשעים גם לרקת הצדיקים. הפירוש המיישב אלו הספקות. בעשרה נברא העולם, שאמר עשר פעמים ויאמר ויאמר והיה מספיק מאמר אחד לכל מה שיעשה, שיאמר ויאמר אלהים יהי אור יהי רקיע יהי מאורות, והתשובה שנברא בעשרה מאמרות לסודיעו מעלת האדם וכי הוא תכלית כל הבריאים, כי לא נברא הכל אלא כדי שיטעם